

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟ: Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
A.M. 1342201700049

Επιβλέπων Καθηγητής: Χρυσόχου Δημήτρης

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 2021

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της «Ένωσης για την Μεσόγειο» και την στρατηγική της «Γαλάζιας Ανάπτυξης». Η Μεσόγειος είναι μία περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος από τα αρχαία χρόνια. Προτού, φτάσουμε στην ανάλυση για την «Ένωση στην Μεσόγειο» το 2007 είναι σημαντικό να αναλύσουμε προηγούμενες προσπάθειες για μία Ευρωμεσογειακή σχέση.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται αναλυτική αναφορά στην Διαδικασία της Βαρκελώνης το 1995. Η Διαδικασία αυτή ήταν η πρώτη προσπάθεια της Ευρώπης και της Μεσογείου να συμπορευτούνε. Η Διαδικασία αυτή πλαισιώθηκε σε τρεις πυλώνες: στον πολιτικό, στον οικονομικό και στον κοινωνικοπολιτισμικό. Έπειτα γίνεται αναφορά τόσο στην θεσμική της οργάνωση όσο και στην χρηματοδότηση της Διαδικασίας. Είναι γεγονός όμως ότι η Διαδικασία της Βαρκελώνης δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και η Ευρω-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση που είχε δημιουργηθεί οδηγούνταν σε ένα τέλμα. Αυτό το τέλμα στην σχέση της Ευρώπης και της Μεσογείου ήρθε να διορθώσει η «Ένωση για την Μεσόγειο».

Στο δεύτερο κεφάλαιο λοιπόν γίνεται η ενδελεχής παρουσίαση της «Ένωσης για την Μεσόγειο». Η πρωτοβουλία αυτή ήταν ένα προεκλογικό σχέδιο του Νικολά Σαρκοζί το 2007 για τις επικείμενες εκλογές για την Προεδρία της Γαλλίας. Παρόλο τις έντονες αντιδράσεις πολλών χωρών και κυρίως της Γερμανίας, η πρωτοβουλία αυτή έγινε πραγματικότητα και οδήγησε στην ένωση 42 χωρών από την Ευρώπη και την Μεσόγειο. Η Ελλάδα ήταν εξ αρχής θετική για την πραγματοποίηση της πρωτοβουλίας αυτής. Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρεται η πληθώρα των προγραμμάτων, στα οποία στηρίχτηκε η «Ένωση για την Μεσόγειο» και ο βαθμός στον οποίο κατάφερε να επιτύχει την επιθυμητή περιφερειακή συνεργασία. Οι τρεις βασικές προτεραιότητες της Ένωσης είναι η απασχολησιμότητα των νέων και η ανάπτυξη τους, η ενδυνάμωση των γυναικών, η βιώσιμη ανάπτυξη και οι υποδομές.

Στο τρίτο κεφάλαιο εστιάζεται η ανάλυση σε ένα από τα αποτελέσματα της «Ένωσης για την Μεσόγειο», την «Γαλάζια Ανάπτυξη». Ο όρος καθιερώθηκε το 2012 στην Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, εάν και προϋπήρχε από το 1994 σαν όρος. Η συγκεκριμένη στρατηγική στοχεύει στην καλύτερη αξιοποίηση των ωκεανών και των θαλασσών της Ευρω-Μεσογειακής Περιοχής και η προστασία αυτών με κύριους στόχους την βιώσιμη ανάπτυξη και την καινοτομία που εκτός από την συνεργασία των κρατών, καθιστά

τα κράτη ανταγωνιστικά. Οι κύριοι τομείς που δραστηριοποιείται η στρατηγική της «Γαλάζιας Ανάπτυξης» είναι ο τουρισμός, η αλιεία με την υδατοκαλλιέργεια και οι θαλάσσιες μεταφορές.

Η εργασία κλείνει με μία συνολική αποτίμηση της Ευρω-Μεσογειακής συνεργασίας και την σημαντικότητα της επιτυχίας και περαιτέρω ανάπτυξης της «Ένωσης για την Μεσόγειο».

Abstract

This paper addresses the issue of the “Union for the Mediterranean” and the “Blue growth” strategy. Since ancient times the Mediterranean sea has continuously been a region of great interest. Before we analyze the “Union for the Mediterranean” it is important to look back upon previous efforts for a stable Euro-Mediterranean partnership.

The first chapter presents the “Barcelona Process (1995)” in great detail, which was the first attempt to promote political stability and establish a partnership between Europe and the Mediterranean, and was based on three main areas: Politics, economy and social culture.

It is also important to examine the institutional framework as well as the funding of the “Barcelona Process (1995)” in order to understand why it didn't fulfill its goals as expected, driving the Euro-Mediterranean' partnership to a dead end. Fortunately, the “Union for the Mediterranean” came to restore this fragile relationship between the 2 regions.

The second chapter thoroughly presents the “Mediterranean Union”, a 2007 precampaign initiative by the French to be president, Nicola Sarkozy. Greece supported the initiative and despite the opposition of numerous countries, the most prestigious amongst them being Germany, it became a reality, uniting 42 European and Mediterranean countries. The broad range of programs upon which the “Union for the Mediterranean” was based are also projected in this chapter, along with the degree that the Union achieved the desirable regional corporation. Youth employment and development, women empowerment, sustainable development and infrastructure constituted the main priorities for the Union.

The third chapter focuses on the “Blue growth”, the greatest outcome of the “Mediterranean Union” initiative. The term “Blue growth” has existed since 1994 but it became widely known and used after a United Nations conference regarding sustainable development in 2012

The “Blue Growth” strategy aims at the utilization and the protection of the oceans and the seas of the Euro-Mediterranean territory in order to achieve the much needed sustainable development. The main fields that the strategy focuses on are tourism, fishing, aquaculture and maritime transport.

Finally, the paper concludes with an evaluation of the Euro-Mediterranean partnership and the importance of further elaboration of the “Union for the Mediterranean”.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Abstract.....	4
Ευχαριστίες.....	7
Συντομογραφίες.....	8
Εισαγωγή.....	9
1ο Κεφάλαιο- Η Διαδικασία της Βαρκελώνης από το 1995 έως το 200..	12
1.1 Οι απαρχές της Διαδικασίας της Βαρκελώνης.....	12
1.2 Οι πυλώνες της Διαδικασίας της Βαρκελώνης.....	14
1.3 Η θεσμική Οργάνωση.....	17
1.4 Η εξέλιξη της Διαδικασίας.....	19
1.5 Αποτελέσματα της Διαδικασίας της Βαρκελώνης.....	21
2ο Κεφάλαιο- Η Ένωση για την Μεσόγειο (ΕγΜ).....	24
2.1 Οι απαρχές της Ένωσης.....	24
2.2 Θεσμική οργάνωση- Χρηματοδότηση.....	28
2.3 Έργα-Προγράμματα και στόχοι της ΕγΜ.....	31
2.4 Προκλήσεις και προσπάθεια επίλυσης αυτών από την Ένωση.....	34
2.5 Συμπεράσματα για την ΕγΜ.....	37
3ο Κεφάλαιο- Η Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	40
3.1 Ορισμός και περιγραφή της στρατηγικής.....	40
3.2 Τομείς δραστηριότητας της Γαλάζιας Οικονομίας στην Ευρωμεσογειακή Περιοχή.....	42
3.3 Στόχοι και Προγράμματα της Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	44
3.4 Πορεία και εξέλιξη της Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	46
Επίλογος.....	48
Βιβλιογραφία.....	51

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω για την παρούσα εργασία μου τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Δημήτρη Χρυσόχου για την σωστή καθοδήγηση και την άριστη συνεργασία μας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους μου για την στήριξή τους.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- **ΕΟΚ** : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
- **ΕΕ**: Ευρωπαϊκή Ένωση
- **MEDA**: Mesures d' Accompagnement (Euro-Mediterranean Partnership)
- **ΠΟΕ**: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
- **ΜΚΟ**: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
- **ΤΜΧ** : Τρίτες Μεσογειακές Χώρες
- **ΕγΜ**: Ένωση για την Μεσόγειο
- **ΔτΒ**: Διαδικασία της Βαρκελώνης
- **ΕΜΣ**: Ευρωμεσογειακή Σχέση
- **ΑΟΖ**: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
- **UNCLOS**: United Nations Convention on the Law Of the Sea
- **ΟΑΣΕ**: Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη
- **PLO**: Palestine Liberation Organisation
- **MEFTA**: Middle East Free Trade Area Initiative
- **Med4Jobs**: Mediterranean Initiative for Jobs
- **UPFI**: Urban Project Finance Initiative
- **ENI**: European Neighbourhood Instrument
- **UNEP**: United Nations Environment Programm
- **ΟΗΕ**: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
- **UfM**: Union for Mediterranean
- **WWF**: World Wildlife Fund
- **GMP**: Gross Marine Product
- **GFCM**: General Fisheries Commission for the Mediterranean
- **FAO**: Food and Agriculture Organisation
- **MedPAN**: Mediterranean Protected Areas Network
- **SDG**: Sustainable Development Goals
- **UNEP/MAP**: United Nations Environment Programme/ Mediterranean Action Plan
- **SRIA**: Strategic Research and Innovation Agenda
- **EASME**: Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ιδιαίτερη σχέση της Μεσογείου και της Ευρώπης μέσω της «Ένωσης για την Μεσόγειο». Αρχικά, γίνεται μία αναδρομή στις προσπάθειες δημιουργίας μίας αгаστικής σχέσης πριν από την δημιουργία της «Ένωσης για την Μεσόγειο». Διαδικασία σταθμός αποτελεί η Διάσκεψη της Βαρκελώνης το 1995. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης αναπτύχθηκε σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος πυλώνας ήταν ο πολιτικός, όπου δόθηκε έμφαση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της δημιουργίας ενός κράτους δικαίου με την κυριαρχία της δημοκρατίας και της ειρήνης. Ο δεύτερος πυλώνας ήταν ο οικονομικός, όπου συμφωνήθηκε η καθιέρωση μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Ο τρίτος πυλώνας ήταν ο κοινωνικο-πολιτισμικός με κύριο στόχο την κατανόηση της διαφορετικότητας των λαών και της αποδοχής όλων.

Έπειτα, γίνεται λόγος για τη θεσμική οργάνωση της Ευρω-Μεσογειακής Εταιρικής Σχέσης που δημιούργησε η Διαδικασία της Βαρκελώνης, καθώς και για τα προγράμματα και τα Ινστιτούτα που χρηματοδότησαν την Εταιρική αυτή Σχέση. Στην συνέχεια αναφέρονται οι διάφορες πολιτικές κρίσεις που έλαβαν χώρα στον χώρο της Μεσογείου και επηρέασαν την Ευρω-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση. Αυτές ήταν το Μεσανατολικό ή Αραβοϊσραηλινή διένεξη, η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου, η Αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003, τα σκίτσα του Προφήτη Μωάμεθ που δημοσιεύτηκαν σε Δανική εφημερίδα τον Σεπτέμβριο του 2005 και ο πόλεμος στο Λίβανο το 2006.

Σε μία προσπάθεια αποτίμησης των αποτελεσμάτων της Διαδικασίας της Βαρκελώνης είναι γεγονός ότι απέχουν από τα επιθυμητά, όπως αναφέρει και ο Ξενάκης (2008, σ.17) «λόγω της φύσης των περιφερειακών προβλημάτων και της επιδείνωσης του διεθνούς κλίματος». Εάν και δεν πέτυχε τους στόχους της η Διαδικασία της Βαρκελώνης, ενίσχυσε την περιφερειακή συνεργασία και τον ευρωπαϊκό παράγοντα στην Ευρω-Μεσογειακή περιοχή.

Η «Ένωση για την Μεσόγειο» αποτέλεσε προεκλογικό σχέδιο του Νικολά Σαρκοζί το 2007. Πολλές χώρες ήταν αντίθετες και ενάντια αυτής της πρωτοβουλίας, καθώς θεωρούσαν το συγκεκριμένο σχέδιο ιδιαίτερα φιλόδοξο με ιμπεριαλιστικούς στόχους για την Γαλλία. Η Γερμανία αντέδρασε έντονα, ωστόσο έπειτα από διαβουλεύσεις με την Γαλλία πείστηκε ότι είναι ένα σχέδιο που προωθούσε την Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία και όχι την ανάπτυξη της Γαλλίας. Η «Ένωση για την Μεσόγειο» χαρακτηρίστηκε ως Ένωση των Προγραμμάτων,

καθώς περιείχε πληθώρα προγραμμάτων για την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας.

Η Ελλάδα ήταν από την αρχή σύμμαχος της Γαλλίας στην πρωτοβουλία αυτή, καθώς εξυπηρετούσε ιδιαίτερα και την ίδια με την ανάπτυξη της εξωτερικής της πολιτικής. Έπειτα, γίνεται ανάλυση της θεσμικής οργάνωσης της «Ένωσης για την Μεσόγειο». Για πρώτη φορά καθιερώνεται ο θεσμός της Συν-Προεδρίας. Με βάση αυτόν τον θεσμό όπως επισημαίνει και ο Σπηλιωτόπουλος (2015, σ.9) «ο ένας πρόεδρος θα εκλέγεται από την Ε.Ε. και ο άλλος από μία χώρα-εταίρο». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την βελτίωση των ισορροπιών στην διαδικασία ανάληψης αποφάσεων και στην κοινή ευθύνη της συνεργασίας τους.

Οι τρεις βασικές προτεραιότητες της «Ένωσης για την Μεσόγειο» είναι η απασχολησιμότητα των νέων και η ανάπτυξη τους, η ενδυνάμωση των γυναικών, η βιώσιμη ανάπτυξη και οι υποδομές. Η «Ένωση για την Μεσόγειο» καλείται όμως να αντιμετωπίσει διάφορες προκλήσεις για την επίτευξη αυτών. Συγκεκριμένα, η αυξημένη φτώχεια και η μεγάλη ανισότητα στα επίπεδα ανάπτυξης είναι πρόσφορο έδαφος για ριζοσπαστισμό και μεταναστεύσεις στα πλαίσια της Ευρω-Μεσογειακής Περιοχής. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών η «Ένωση για την Μεσόγειο» χρήζει την βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μία σημαντική στρατηγική που αναπτύχθηκε στα πλαίσια της «Ένωσης για την Μεσόγειο» είναι η στρατηγική της «Γαλάζιας Ανάπτυξης». Στόχος αυτής είναι η αξιοποίηση των ωκεανών και των θαλασσών και η προστασία αυτών με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, η «Ένωση για την Μεσόγειο» ορίζει ότι «η γαλάζια οικονομία είναι το σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που εξαρτώνται από τη θάλασσα και/ή υποστηρίζονται από τις αλληλεπιδράσεις ξηράς-θάλασσας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και περιλαμβάνουν ιδίως βιομηχανικούς τομείς και τομείς υπηρεσιών όπως η υδατοκαλλιέργεια, η αλιεία, οι γαλάζιες τεχνολογίες, ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, η ναυτιλία, η ναυπήγηση/επισκευή πλοίων, οι λιμένες, η ωκεάνια ενέργεια και οι θαλάσσιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» (διαθέσιμο στο [2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf](https://ufmsecretariat.org) (ufmsecretariat.org)).

Μία άλλη σημαντική έννοια στα πλαίσια της «Γαλάζιας Ανάπτυξης» είναι η καινοτομία. Περιλαμβάνει τις τεχνολογικές ανακαλύψεις, τη βελτίωση των διαδικασιών και επιχειρηματικών μοντέλων, καθώς και μη τεχνολογικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνιών. Η καινοτομία μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως θεμέλιο για την συνεργασία των

κρατών όσο και για των ανταγωνισμό μεταξύ αυτών.

Ο πιο αναδυόμενος τομέας στον οποίο δραστηριοποιείται η «Γαλάζια Ανάπτυξη» είναι ο τουρισμός, καθώς αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα για πολλές Μεσογειακές χώρες. Ο δεύτερος τομέας είναι η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια. Η αλιεία παρέχει εργασία σε 360.000 άτομα και η υδατοκαλλιέργεια αποτελεί σήμερα το 40% της αγοράς για ψάρια. Τρίτος τομέας είναι οι θαλάσσιες μεταφορές. Με όρους M. Randone (2019, σ. 264) «περιλαμβάνει την εμπορική μεταφορά εμπορευμάτων (χύδην και μη χύδην) και επιβατών (πορθμεία), καθώς και χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών λιμένων και τις σχετικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που επιτρέπουν την πρόσβαση των πλοίων σε αυτά».

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟ 1995 ΕΩΣ ΤΟ 2007

1.1 ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και μετέπειτα Ένωση, η περιοχή της Μεσογείου ανέκαθεν αποτελούσε σημείο ενδιαφέροντος. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Σεϊμένης (2002, σ.47) «μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τις χώρες του μεσογειακού χώρου υπογραμμίζονταν από απουσία χάραξης ολοκληρωμένης πορείας». Σε αυτό ήρθε να δώσει λύση η διαδικασία της Βαρκελώνης όπως θα αναπτυχθεί παρακάτω. Συνεχίζοντας ο Σεϊμένης (2002, σ. 48) τονίζει ότι «οι σχέσεις της ΕΟΚ με τις χώρες της Μεσογείου χρονολογούνται αρκετά πίσω στις αρχές της δεκαετίας του 1960 όπου υπογράφηκαν και οι πρώτες συμφωνίες μεταξύ των ευρύτερων Μεσογειακών χωρών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας(ΕΟΚ). Το 1961 συγκεκριμένα υπογράφηκε η συμφωνία ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Όπως αναφέρει ο σκοπός τους ήταν η σταδιακή προσέγγιση των κρατών αυτών με την Κοινότητα (π.χ. μέσω της εγκαθίδρυσεως των Τελωνειακών Ενώσεων ως ενδιάμεσου σταθμού). Στην δεκαετία του 1970 όμως η ΕΟΚ άλλαξε την στάση της με τις χώρες της Μεσογείου και σύνναπτε συμφωνίες κατεξοχήν συνεργασίας χωρίς την προοπτική της ένταξης στην Κοινότητα ως Κράτη-Μέλη».

Οι παραπάνω διαδικασίες είχαν ως αποτέλεσμα σύμφωνα με τον Βαρουζάκη (2011, σσ.47-48) «την σύγκληση της Ειρηνευτικής Διάσκεψης της Μαδρίτης τον Νοέμβριο του 1991, η οποία σηματοδότησε την έναρξη της Ειρηνευτικής Διαδικασίας. Την διάσκεψη στην Μαδρίτη ακολούθησαν η αναγνώριση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) και οι συμφωνίες του Όσλο. Τον Νοέμβριο του 1994 ιδρύεται το Μεσογειακό Forum, το μοναδικό forum όπου συνομιλούν γύρω από το ίδιο τραπέζι σχεδόν όλοι οι παράγοντες της περιοχής της Μεσογείου».

Η ευρωμεσογειακή σχέση που ξεκίνησε στη Βαρκελώνη τον Νοέμβριο του 1995 είναι όπως αναφέρουν οι Alvaro Vasconcelos and George Joffe (2000, σ.3) «η πρώτη πραγματική πρωτοβουλία που αποσκοπεί στην επέκταση της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης προς το Νότο». Ειδικότερα, με όρους Ξενάκη, Χρυσοχόου (2001, σ.74) «στις 27-28 Νοεμβρίου 1995 στη διάσκεψη στη Βαρκελώνη που διοργανώθηκε από την Ισπανική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τους Υπουργούς Εξωτερικών των δεκαπέντε κρατών μελών της ΕΕ και τους δώδεκα μεσογειακούς εταίρους (Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία, Αίγυπτος, Ιρλανδία, Ιορδανία, Συρία, Λίβανος, Τουρκία, Παλαιστινιακή Αρχή, Κύπρος, Μάλτα) κατέληξαν σε μια συμφωνία πολυσχιδής με σκοπό την προώθηση της

σταθερότητας και της ευημερίας της ειρήνης στην περιοχή». Όπως γράφει ο Βαρουζάκης (2011, σσ.45-46) «η Λιβύη είναι η μόνη μεσογειακή χώρα που δεν συμμετείχε στην διαδικασία της Βαρκελώνης, παρά μόνο ως παρατηρητής από το 1999. Είναι μία συνεργασία που σύντομα ονομάστηκε Εταιρική Σχέση (Partnership). Η σχέση δηλαδή μεταξύ του Ευρωπαϊκού Βορρά και του Νότου της Μεσογείου. Αναμφισβήτητα η έναρξη της Ειρηνευτικής Διαδικασίας της Μέσης ανατολής κατέστησε δυνατή την ίδρυση της Διαδικασίας της Βαρκελώνης».

Υπήρχαν επίσης μία σειρά διεθνών και περιφερειακών γεγονότων που δημιούργησαν το πρόσφορο κλίμα για την διάσκεψη της Βαρκελώνης, όπως πχ το τέλος του ψυχρού πολέμου και η διάλυση της ΕΣΔΔ, ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου και η κατάληξή του που έφεραν τα αραβικά κράτη στο πλευρό των ΗΠΑ, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την Μέση Ανατολή. Συνεχίζοντας ο Βαρουζάκης (2011, σσ. 51-52) υπογραμμίζει ότι «η Διακήρυξη της Βαρκελώνης αποτελεί όχι απλώς την ιδρυτική διεθνή πράξη της Διαδικασίας, αλλά και τον καταστατικό χάρτη αυτής. Είναι ουσιαστικά το “Σύνταγμα”, ο Θεμελιώδης Νόμος της Διαδικασίας της Βαρκελώνης. Η Διακήρυξη αποσαφηνίζει ότι πρόκειται για μία διαδικασία και όχι για έναν διεθνή οργανισμό και δημιουργείται μία καθολική εταιρική σχέση. Προσδιορίζονται οι γενικοί στόχοι, που είναι η εγκαθίδρυση μίας ζώνης διαλόγου, ανταλλαγών και συνεργασίας για την εγγύηση της ειρήνης, της σταθερότητας και ευημερίας, που απαιτούν ενδυνάμωση της δημοκρατίας και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ισόρροπη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καταπολέμηση της φτώχειας και μεγαλύτερη κατανόηση μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών».

Η Διαδικασία της Βαρκελώνης είχε τρεις πυλώνες τον πολιτικό, τον οικονομικό και τον κοινωνικό-πολιτισμικό, οι οποίοι θα αναλυθούν εκτενέστερα στην συνέχεια. Σύμφωνα με τον Ξενάκη (2008, σ. 15) «η Διαδικασία της Βαρκελώνης σχεδιάστηκε, κατά το πρότυπο της διαδικασίας του Ελσίνκι στο πλαίσιο της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), σε τρεις αντίστοιχους πυλώνες συνεργατικής δράσης, με συγκεκριμένο πρόγραμμα εργασίας το οποίο εξασφάλισε την εξελικτική της “συνέχεια” (follow up), καθιστώντας τη μόνιμο μηχανισμό περιφερειακής συνεργασίας » . Με όρους Ξενάκη (1999, σ. 264). «Αυτή η ποιοτική αναβάθμιση των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ στη Μεσόγειο, από ένα σύνολο μη-συντονισμένων δράσεων και πολιτικών, σε ένα συλλογικό σύστημα, βασισμένο σε θεσμοθετημένους κανόνες και πρότυπα συμπεριφοράς, θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάτι παραπάνω από μία απλή “σύμπραξη” (partnership) κρατών για την

επίτευξη περιορισμένων στόχων, ακόμη και σε ένα περιφερειακό καθεστώς, ενέχοντας χαρακτηριστικά, όπως η ανάπτυξη γενικών κανόνων χρηστής διακυβέρνησης και η θεσμοθέτηση μηχανισμών συλλογικής δράσης».

Όπως επισημαίνει ο Σειμένης (2002, σ.50) «έχει παρατηρηθεί από έναν συγγραφέα, ο αφανής πρωταρχικός στόχος της Βαρκελώνης ήταν να περιοριστεί ή και να μηδενιστεί η μετανάστευση των εργατών από τις χώρες του Νότου, λόγω των εσωτερικών πολιτικό-οικονομικών τους προβλημάτων, με το να προωθηθεί η οικονομική τους ανάπτυξη».

Κατά Σειμένη και Σεΐτη (2011, σ.115) «η συνεργασία σε τομείς όπως περιφερειακά προγράμματα της ευρωμεσογειακής συνεργασίας (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, συγκοινωνίες κ.α.) μπορεί να επιτευχθεί με την χρηματοδότηση MEDA (Mesures d' accompagnement financiers et techniques) ως το χρηματοδοτικό όργανο της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας, υπό την επίβλεψη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (European Investment Bank), ως συνέχεια της βοήθειας προς τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες που ίσχυε πριν την καθιέρωση της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας». Η Σημίτη (2008, σ.7) υπογραμμίζει ότι «η νέα Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση εμπεριέχει δύο διαστάσεις: την περιφερειακή διάσταση (ενίσχυση των δεσμών μεταξύ Ένωσης και μεσογειακών χωρών αλλά και σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των ίδιων των μεσογειακών χωρών), και τη διμερή διάσταση (κυρίως συμφωνίες σύνδεσης)».

1.2 ΟΙ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

Η Σημίτη (2008, σ.8) αναλύοντας τον πρώτο πυλώνα της διαδικασίας τονίζει ότι «στον τομέα πολιτικής και ασφάλειας οι σύνεδροι δεσμεύτηκαν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες (συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας έκφρασης, συνεταιρισμού, σκέψης, συνείδησης και θρησκείας), να αναπτύξουν ένα κράτος δικαίου και τη δημοκρατία στο πολιτικό τους σύστημα, να ενισχύσουν τον πλουραλισμό και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και να καταπολεμήσουν φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας στην κοινωνία. Δεσμεύτηκαν επίσης να σέβονται την ισότητα των δικαιωμάτων των λαών, το δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση, την εδαφική ακεραιότητα και την αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων εταίρων, καθώς και να συνεργάζονται για την ειρηνική διευθέτηση των μεταξύ τους διαφορών. Αυτό βέβαια προϋποθέτει την αποτελεσματική συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και του φαινομένου των ναρκωτικών».

Ανακεφαλαιώνοντας ο Βαρουζάκης (2011, σ. 53) αναφέρει ότι «στο Πρώτο Κεφάλαιο συμφωνήθηκαν οι εξής αρχές: σεβασμός του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και της Παγκόσμιας διακήρυξης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προώθηση του κράτους δικαίου και της Δημοκρατίας, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σεβασμός της ισότιμης κυριαρχίας των κρατών, επίλυση διαφορών με ειρηνικά μέσα, καταπολέμηση της τρομοκρατίας, προώθηση της ασφάλειας και των σχέσεων καλής γειτονίας. Ο πολιτικός διάλογος και ο διάλογος ασφαλείας στη Βαρκελώνη είναι ένα από τα πιο ελπιδοφόρα στοιχεία της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας που αντιπροσωπεύει ένα νέο πείραμα στις ευρωμεσογειακές σχέσεις».

Όσον αφορά τον δεύτερο πυλώνα η Σημίτη (2008, σ.9) σημειώνει ότι «στον οικονομικό και χρηματοοικονομικό πυλώνα οι εταίροι συμφώνησαν στη βαθμιαία καθιέρωση μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, η οποία θα εναρμονίζεται με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ). Στόχος είναι η προοδευτική κατάργηση των δασμολογικών και μη δασμολογικών εμποδίων στις συναλλαγές βιομηχανοποιημένων προϊόντων, ενώ προβλέπεται και η προοδευτική απελευθέρωση του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων και των υπηρεσιών. Για να διευκολυνθεί η δημιουργία αυτής της ζώνης ελεύθερων συναλλαγών οι Τρίτες Μεσογειακές Χώρες προσδιόρισαν τέσσερις τομείς προτεραιότητας: α) την υιοθέτηση διατάξεων που αφορούν κυρίως τους κανόνες καταγωγής, την πιστοποίηση και την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας· β) την ανάπτυξη με βάση τις αρχές της οικονομίας της αγοράς· γ) τον εκσυγχρονισμό των οικονομικών και κοινωνικών δομών, όπως για παράδειγμα την ανάπτυξη ενός θεσμικού και ρυθμιστικού πλαισίου κατάλληλου για την οικονομία της αγοράς· και δ) τη μεταφορά τεχνολογιών».

Ο πυλώνας αυτός είχε τρεις μακροπρόθεσμους στόχους. Σύμφωνα με τους Ξενάκη και Χρυσόχοου (2001, σ. 78) «πρώτον, η επιτάχυνση της βιώσιμης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, δεύτερον η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης αυξάνοντας την απασχόληση και κλείνοντας το αναπτυξιακό χάσμα στην περιοχή και τρίτον η προώθηση της συνεργασίας και της περιφερειακής ολοκλήρωσης». Σημαντική είναι και η χρηματική βοήθεια που οριοθετείται σε αυτόν τον πυλώνα. Συγκεκριμένα, κατά Βαρουζάκη (2011, σ. 55) «αναγνωρίζεται η ανάγκη αύξησης της παρεχόμενης βοήθειας και καθορίζονται νέοι στόχοι για την επίτευξη μίας υγιούς μακρο-οικονομικής διαχείρισης της ευρωμεσογειακής συνεργασίας».

Στον κοινωνικό και πολιτισμικό πυλώνα σύμφωνα με την Σημίτη (2008, σ.10) «οι εταίροι τόνισαν την αναγκαιότητα της αμοιβαίας κατανόησης των λαών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί διαμέσου του διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων στον πολιτιστικό τομέα (πχ., πολιτιστικές ανταλλαγές, εκμάθηση γλωσσών, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα), της ενίσχυσης της κοινωνίας των πολιτών καθώς και της αποκεντρωμένης συνεργασίας». Ειδικότερα, στον τρίτο πυλώνα συμφωνήθηκαν μία σειρά κοινωνικών και πολιτισμικών δράσεων. Όπως γράφει ο Βαρουζάκης (2011, σ. 55) «αυτές ήταν ο διάλογος και ο αλληλοσεβασμός μεταξύ των διάφορων πολιτισμών, η αξιοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, η φροντίδα για την υγεία και την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων, η αναγνώριση της σημασίας της Κοινωνίας πολιτών, η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού προβλήματος και η ενίσχυση της συνεργασίας και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας».

Ο στόχος του κοινωνικό-πολιτισμικού πυλώνα είναι ευρύς και φιλόδοξος, παρέχοντας στις μη κυβερνητικές οργανώσεις και στους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών σημαντικό ρόλο στις υποθέσεις της ευρωπαϊκής μεσογειακής εταιρικής σχέσης. Όπως αναφέρει ο A.Colas, (1997, σ.75, όπως παρατίθεται στο Ξενάκης, Χρυσόχοου 2001, σ.82) «η ενσωμάτωση της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία της Βαρκελώνης είναι μια σαφής περίπτωση σχηματισμού διεθνούς καθεστώτος που επιδιώκει να ανταποκριθεί στις αλλαγές του διακυβερνητικού ελιτισμού».

Συνοψίζοντας αναφορικά με τους τρεις πυλώνες οι Ξενάκης Δ. – Τσινιτσιζέλης Μ. , (2006,σ.490, όπως παρατίθεται στο Σημίτη 2008 σ.11) καταλήγουν στο εξής συμπέρασμα: «Στη Δήλωση της Βαρκελώνης αποτυπώνεται η πεποίθηση ότι ο μακροπρόθεσμος στόχος της νέας Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της συντονισμένης λειτουργίας των τριών αλληλεξαρτώμενων αξόνων. Η έλλειψη σαφών διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των αξόνων αντανακλά τις σημαντικές αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια όσον αφορά τις έννοιες “ασφάλεια” και “ανάπτυξη”. Στον τομέα της ασφάλειας κυριαρχεί πλέον η έμφαση στην αλληλένδετη σχέση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικό-πολιτισμικών διαστάσεων της ασφάλειας , ενώ στον τομέα της ανάπτυξης κυριαρχεί η μελέτη των θεσμικών προϋποθέσεων (οικονομικών, πολιτικών αλλά και κοινωνικών) της ανάπτυξης».

1.3 Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Δεδηλωμένος στόχος της Διαδικασίας της Βαρκελώνης σύμφωνα με την Σημίτη (2008, σ. 13) ήταν «η μετάβαση από τις διμερείς σχέσεις στην εφαρμογή ενός συνεκτικού πλαισίου περιφερειακής πολιτικής. Στην πράξη η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση συνέχισε να χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των διμερών συμφωνιών. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης οδήγησε στη δημιουργία νέων θεσμικών οργάνων, τόσο στο πολυμερές όσο και στο διμερές επίπεδο».

Όπως γράφει η Σημίτη (2008,σ.14) «Στο πολυμερές επίπεδο λειτουργούν τα εξής θεσμικά όργανα»: Πρώτον, οι Ευρωμεσογειακές Διασκέψεις Κορυφής υπουργών εξωτερικών. Κατά Βαρουζάκη (2011, σ. 57) «είναι το ανώτατο όργανο της Διαδικασίας οι οποίοι συνέρχονταν αρχικά μία φορά τον χρόνο σε τακτική Σύνοδο και έπειτα μία φορά σε ενδιάμεση Σύνοδο και από το 2007 σε μία ετήσια Σύνοδο. Οι υπουργοί είχαν την γενική εποπτεία της διαδικασίας με αρμοδιότητα σχετική για όλα τα θέματα της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας». Η Σημίτη (2008 σ.14) αναφέρει ότι «στις Διασκέψεις των υπουργών Εξωτερικών αφενός πραγματοποιείται παρακολούθηση και έλεγχος των εξελίξεων της Εταιρικής Σχέσης, και αφετέρου καθορίζονται οι νέες πολιτικές που πρέπει να δρομολογηθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της».

Δεύτερον, η Ευρωμεσογειακή Επιτροπή της Διαδικασίας της Βαρκελώνης όπως επισημαίνει ο Βαρουζάκης (2011, σ. 58) «είναι αρμόδια κυρίως για τον δεύτερο και τον τρίτο πυλώνα της διακήρυξης της Βαρκελώνης, τον οικονομικό και τον κοινωνικό-πολιτισμικό». Αποτελείται με όρους Σημίτη (2008, σ.15) από «ανώτατους υπαλλήλους των κρατών-μελών και των μεσογειακών εταίρων, καθώς και από εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συνεδριάζει τέσσερις φορές τον χρόνο και στις συνεδριάσεις προεδρεύει η εκάστοτε προεδρεύουσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση χώρα. Η Επιτροπή έχει την πλήρη εποπτεία της διαδικασίας της Βαρκελώνης σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και διατελεί τον ρόλο του να προτείνει νέες δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των Περιφερειακών Ενδεικτικών Προγραμμάτων του Προγράμματος MEDA».

Τρίτον, η ευρωμεσογειακή Κοινοβουλευτική Συνέλευση όπως γράφει η Σημίτη (2008, σ.15) είναι «το Ευρωμεσογειακό Κοινοβουλευτικό Φόρουμ ιδρύθηκε το 1998, ως χώρος διαλόγου για τους εκπροσώπους των Εθνικών Κοινοβουλίων». Ο Βαρουζάκης (2011, σσ. 65-66) γράφει ότι «τυπικά η Ευρωμεσογειακή κοινοβουλευτική Επιτροπή ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 2003. Είναι πολιτικό όργανο με συμβουλευτικές αρμοδιότητες και εξουσίες.

Συνεπώς, οι αποφάσεις της έχουν μεν πολιτική αξία αλλά όχι νομική δεσμευτική ισχύ. Τα μέλη της Συνέλευσης ορίζονται για μία τετραετία, όπως και η προεδρία αυτής που αποτελείται από τετραμερή προεδρία». Συνεχίζοντας η Σημίτη (2008, σ.15) τονίζει ότι «η σύγκληση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης πραγματοποιείται τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο, και συμμετέχουν σε αυτήν εκπρόσωποι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των Εθνικών Κοινοβουλίων».

Τέταρτον, η Ευρωμεσογειακή Μη Κυβερνητική Πλατφόρμα σύμφωνα με την Σημίτη (2008, σ.16) «Αποτελεί τον νομιμοποιημένο εκπρόσωπο και οργανωτή των Ευρωμεσογειακών Φόρουμ της Κοινωνίας των Πολιτών (Civil Forums). Μέλη της Μη Κυβερνητικής Πλατφόρμας είναι δίκτυα ΜΚΟ, διεθνείς ΜΚΟ και ιδρύματα. Είναι υπεύθυνη για τη διοργάνωση των Ευρωμεσογειακών Φόρουμ της Κοινωνίας των Πολιτών, τα οποία συγκεντρώνουν εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από όλες τις χώρες-εταίρους. Ο ρόλος της Μη Κυβερνητικής Πλατφόρμας και των Φόρουμ είναι επίσης συμβουλευτικός».

Με όρους Σημίτη (2008, σ.17) «Στο διμερές επίπεδο έχουν συγκροτηθεί τα εξής θεσμικά όργανα»: Πρώτον η Σημίτη (2008, σ. 8) αναφέρει «το Συμβούλιο Σύνδεσης, το οποίο απαρτίζεται από μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της αντίστοιχης κυβέρνησης. Έχει αρμοδιότητα να αποφασίζει και να γνωμοδοτεί για την υλοποίηση των στόχων της διακήρυξης της Βαρκελώνης».

Δεύτερον, σύμφωνα με την Σημίτη (2008, σ. 8) «η Επιτροπή Σύνδεσης στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι του Ευρωπαϊκού συμβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της αντίστοιχης κυβέρνησης. Η Επιτροπή διαχειρίζεται τη συμφωνία σύνδεσης και επιλύει τυχόν διαφωνίες σε σχέση με την ερμηνεία και την εφαρμογή της σύνδεσης».

Τρίτον, σύμφωνα με τον Holden Patrick (2005, σ. 25) «οι ομάδες εργασίας οι οποίες επεξεργάζονται θέματα που καθορίζονται από την Επιτροπή Σύνδεσης». Κατά Βαρουζάκης (2011, σ. 59) «Οι ομάδες εργασίας μπορούν να συγκροτηθούν οποτεδήποτε από τους Υπουργούς ή τους υψηλούς αξιωματούχους για την εφαρμογή του διαδικαστικού έργου με την σύνταξη εκθέσεων και την εισήγηση προτάσεων. Είναι ανοιχτές ομάδες και μπορούν να συμμετέχουν όλα τα μέλη».

Η Σημίτη (2008, σ. 17) επισημαίνει ότι «Στο διμερές επίπεδο η οργανωτική δομή χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των εκπροσώπων των ευρωπαϊκών θεσμών έναντι των εκπροσώπων της συνδεδεμένης χώρας». Με όρους Σημίτη (2008, σσ. 17-18) «οι διατάξεις των Κανονισμών MEDA για την κατάρτιση, την έγκριση και αξιολόγηση των προγραμμάτων

της Εταιρικής Σχέσης ευνοούν περαιτέρω τη διαμόρφωση μιας ασύμμετρης σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των μεσογειακών εταίρων».

1.4 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΑΚΙΑΣ

Η Διακήρυξη της Βαρκελώνης υιοθέτησε ένα ιδεώδες πλαίσιο για την ανάπτυξη των ευρωμεσογειακών σχέσεων. Ωστόσο, οι πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στην περιοχή, οι δυσχέρειες στην εφαρμογή των δράσεων της διαδικασίας και κυρίως η ανεπαρκής πολιτική βούληση από αρκετά μέλη αποτέλεσαν τροχοπέδη για την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Για να αντιμετωπιστούν αυτοί οι προβληματισμοί συγκλήθηκε στην Βαλένθια η 5η Ευρωμεσογειακή Σύνοδος Υπουργών Εξωτερικών στις 22-23 Απριλίου του 2002 και υιοθέτησε ένα νέο Πρόγραμμα Δράσης. Όπως σημειώνει ο Βαρουζάκης (2011,σ.85) «το πρόγραμμα Δράσης,στην Εισαγωγή του, επαναλάμβανε τις αρχές που περιέχονταν στα τρία κεφάλαια της διαδικασίας της Βαρκελώνης, εξαγγέλλει συγκεκριμένες δράσεις σε πολλά κεφάλαια, θέτει τις βάσεις για την πραγματοποίησή τους και περιείχε θεσμικές προβλέψεις».

Σε συνέχεια του απολογισμού της διαδικασίας της Βαρκελώνης η Ισπανική Κυβέρνηση οργάνωσε μία έκτακτη Σύνοδο στην Βαρκελώνη το 2005. Ταυτόχρονα, με την Σύνοδο αυτή γιόρτασαν και την 10η επέτειο της διαδικασίας. Με όρους Βαρουζάκη (2011, σσ. 91-93) υπογραμμίζεται ότι «η σύνοδος αυτή συνάντησε πολλές δυσκολίες, κυρίως επειδή είχαν μεσολαβήσει σημαντικές εξελίξεις που έτειναν να επηρεάσουν την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση. Αυτές ήταν η σημαντική πρόοδος της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και η υιοθέτηση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας με διορισμό του Γενικού Γραμματέα για την εξωτερική πολιτική, η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας που επηρέαζε τους μεσογειακούς εταίρους τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Άλλη εξέλιξη ήταν η προσπάθεια της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ και η εξάπλωση αντιλήψεων περί Ευρύτερης Μέσης Ανατολής. Στην σύνοδο του 2005 υιοθετήθηκαν τελικά τρία κείμενα. Αυτά ήταν η δήλωση της Προεδρίας, ο Κώδικας Συμπεριφοράς κατά της Τρομοκρατίας και το Πενταετές Πρόγραμμα Εργασίας».

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μνημονεύσουμε στην διάρκεια της εξέλιξης της διαδικασίας τις πολιτικές κρίσεις που έλαβαν χώρα και επηρέασαν τον χώρο της Μεσογείου. Μία από αυτές τις προκλήσεις ήταν το Μεσανατολικό ή αλλιώς η Αραβοϊσραηλινή διένεξη.

Όπως αναφέρεται και από το Council of the European Union, (2003, σ. 8, όπως παρατίθεται στο Σημίτη 2008, σ. 44) δηλώνεται χαρακτηριστικά ότι: «[...] η επίλυση της αραβοϊσραηλινής διένεξης αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για την Ένωση. Χωρίς την επίλυση της κρίσης αυτής, θα υπάρξει ελάχιστη πιθανότητα επίλυσης των άλλων προβλημάτων στη Μέση Ανατολή». Σύμφωνα με τη Σημίτη (2008, σ.45) «Η επιδείνωση της κρίσης στη Μέση Ανατολή αποτυπώθηκε ξεκάθαρα και στη Διαδικασία της Βαρκελώνης με το ναυάγιο, το 2000, της σύναψης μιας Ευρό-Μεσογειακής Χάρτας Ειρήνης και Ασφάλειας (Euro-Mediterranean Charter for Peace and Security), την “αποχή” των μεσογειακών εταίρων από την επετειακή Διάσκεψη της Βαρκελώνης και τις έντονες ασυμφωνίες στην προσπάθεια υιοθέτησης ενός “Κώδικα Αντιμετώπισης της Τρομοκρατίας”. Ενώ ο στόχος της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης ήταν να συμβάλει θετικά στην επίλυση της αραβοϊσραηλινής διένεξης, οι τελευταίες εξελίξεις στη Μέση Ανατολή έχουν επηρεάσει αρνητικά την πορεία της Εταιρικής Σχέσης».

Άλλη σημαντική πρόκληση ήταν η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου. Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου σύμφωνα με την Σημίτη (2008, σ. 39-42) «ενέτεινε τη διάσταση ανάμεσα στη ρητορεία της Ένωσης και τις υφιστάμενες πρακτικές της σε πολλούς κρίσιμους τομείς, οδηγώντας έτσι σε πολλαπλασιασμό των καταγγελιών των ΤΜΧ περί αναξιοπιστίας της Ένωσης. Το ζήτημα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, που συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της τρομοκρατίας και της λαθρομετανάστευσης, εξακολουθεί να αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των εταίρων. Η 11η Σεπτεμβρίου και οι συνακόλουθες εξελίξεις ενέτειναν την καχυποψία μεταξύ των εταίρων. Τα νέα δεδομένα έφεραν στην επιφάνεια τις διαφοροποιημένες προσεγγίσεις της Ένωσης και των ΤΜΧ στο ζήτημα της ασφάλειας».

Άξια αναφοράς σε αυτό το σημείο είναι για τον Βαρουζάκης (2011, σ. 101) και «η Αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003 επί ελληνικής προεδρίας της διαδικασίας της Βαρκελώνης». Οι Σεϊμένης, Σεΐτης (2011, σσ. 149-150) κάνουν λόγο για το γεγονός ότι «η εισβολή αυτή έγινε με την πρόφαση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και της προσπάθειας εδραίωσης της ασφάλειας στην περιοχή. Τα επιχειρήματα αυτά της Αμερικής κρίθηκαν άστοχα και εξέθεσαν τόσο την ίδια όσο και τους συμμάχους της». Ο πόλεμος στο Ιράκ εάν και δεν ενέπλεκε άμεσα την διαδικασία της Βαρκελώνης δημιούργησε μία γενικότερη κρίση όσον αφορά την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Κατά Βαρουζάκης (2011, σ. 101) «η συζήτηση για τον πόλεμο στο Ιράκ στην Σύνοδο Υψηλών Αξιωματούχων,

παρά την οξύτητά της, δεν εξετράπη. Η Ελληνική Προεδρία, με κατάλληλους χειρισμούς, τελικά αποσόβησε κάθε δυσάρεστη συνέπεια».

Στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 2005 Δανική εφημερίδα δημοσίευσε σκίτσα του Προφήτη Μωάμεθ. Με όρους Βαρουζάκης (2011, σ. 102) «αυτή η κίνηση θεωρήθηκε ύβρις και δημιούργησε κρίση στις σχέσεις τόσο των μουσουλμανικών χωρών με την Δανία όσο και των ευρωπαϊκών. Αυτή η κρίση εκτυλίχθηκε με κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις κατά των πρεσβειών της Δανίας αλλά και άλλων δυτικών χωρών».

Ο πόλεμος του Λιβάνου το 2006 απασχόλησε τόσο τα όργανα και τα κράτη- μέλη της ΕΕ, όσο και την Αραβική Ένωση. Ο Βαρουζάκης (2011, σ.103) επισημαίνει ότι «δημιούργησε σοβαρή κρίση στα όργανα της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας καθώς ο Λίβανος ήταν πλήρη μέλος της διαδικασίας. Ωστόσο οι εργασίες της εταιρικής σχέσης δεν διακόπηκαν, παρά τις έντονες συζητήσεις στις Συνόδους Υψηλών Αξιωματούχων και Υπουργών Εξωτερικών».

1.5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΑΚΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

Από συστημική άποψη, όπως αναφέρουν οι Χρυσόχοου, Ξενάκης (2001,σ 107) «η εταιρική σχέση είναι ένα πολυδιάστατο καθεστώς που στοχεύει στη δημιουργία δεσμών μεταξύ τομέων πολιτικής (ασφάλειας), οικονομίας (ΜΕΦΤΑ) και κοινωνικο-πολιτισμικών δικαιωμάτων (ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κοινωνίας των πολιτών)». Όπως δηλώνει ο Βαρουζάκης (2011, σ.110): «η Διαδικασία της Βαρκελώνης είναι μοναδική. Είναι η κοινή προσπάθεια μεταξύ χωρών με διαφορετικές επιδιώξεις, πολιτικές και στοχεύσεις, που έχει προκαλέσει ευφορία και ελπίδες, αλλά και απογοητεύσεις, επισύροντας έντονες κριτικές. Είχε από την αρχή δυσπρόσιτους στόχους σε όλους τους τομείς που θα μπορούσε να επεκταθεί η διακρατική συνεργασία. Η διαδικασία επικρίθηκε από πολλούς αναλυτές και μεμονωμένους πολιτικούς. Η Ισπανική Κυβέρνηση ήταν η μόνη που επέμενε να επικεντρώνεται στα θετικά σημεία της διαδικασίας». Όπως ανέφερε ο πρώην υπουργός εξωτερικών της Ισπανίας Angel Moratinos σε άρθρο του στην εφημερίδα EL PAIS «Οι αδυναμίες οφείλονται σε έλλειψη επαρκούς πολιτικής βούλησης και στα πολιτικά προβλήματα της περιοχής».

Σύμφωνα με τον S. C. Calleya, (1995, σ. 227, όπως παρατίθεται στον Ξενάκη 2008, σ.17) «σήμερα, τα αποτελέσματα της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, αν και σημαντικά, λόγω της φύσης των περιφερειακών προβλημάτων και της επιδείνωσης του διεθνούς κλίματος,

απέχουν από το αρχικό όραμα της ΕΕ για τη δημιουργία κλίματος ασφάλειας. Το δομικό πρόβλημα που έγκειται στις διαφορετικές δυναμικές των τριών υπό-περιφερειακών συστημάτων που συναπαρτίζουν τη Μεσόγειο και οι οποίες παραμένουν εξαιρετικά ασύμμετρες για να μπορέσουν να ενταχθούν σε ένα κοινό (θεσμικό) πλαίσιο, δεν στάθηκε δυνατό να ξεπεραστεί. Το μέγεθος των κοινωνικό-οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών ανισοτήτων Βορρά-Νότου, αλλά και πλέον εντός των δύο αυτών υποσυνόλων, καθιστούν σχεδόν αδύνατη τη θεσμοθέτηση των ενδιαφερόντων τόσο πολλών και διαφορετικών ομάδων εκπροσώπησης σε ένα περιφερειακό φόρουμ».

Σημαντικό είναι να εξετάσουμε τα αποτελέσματα της συνεργασίας της Βαρκελώνης στους τρεις πυλώνες στους οποίους δομήθηκε. Σύμφωνα με τον Βαρουζάκη (2011 σσ.111-112): «Στον πολιτικό πυλώνα είναι γεγονός ότι οι περισσότερες συνεδριάσεις αφορούσαν το Μεσανατολικό, στο οποίο βέβαια η διαδικασία δεν μπόρεσε να δώσει κάποια λύση. Όσον αφορά τα άλλα θέματα παρέμεινε ημιτελής. Σημαντική ωστόσο επιτυχία στα πλαίσια του πολιτικού πυλώνα της διαδικασίας ήταν η ίδρυση της Ευρωμεσογειακής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, η οποία ανταποκρινόταν στους στόχους όλων των πλευρών της ένωσης. Στον οικονομικό πυλώνα τα αποτελέσματα ήταν θετικά σε πολλούς τομείς, όχι όμως σε όλους. Τα προγράμματα χρηματοδότησης υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κύλησαν ομαλά. Από την άλλη αναγκαίες οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις δεν είχαν θετικό αποτέλεσμα, ενώ και ο οικονομικός διάλογος δεν απέδωσε. Η συμφωνία Βορρά- Νότου δεν επετεύχθη και η ανισότητα μεταξύ των δύο αυτών ακτών δεν εξαλείφθηκε. Επίσης η ζώνη για το ελεύθερο εμπόριο που είχε σχεδιαστεί να πραγματοποιηθεί μέχρι το 2010 δεν υλοποιήθηκε. Στον κοινωνικό και πολιτιστικό πυλώνα τα αρνητικά αποτελέσματα υπερτερούν πάλι των θετικών. Στα θετικά συναντάμε τον διάλογο μεταξύ Πολιτισμών και την δημιουργία του Ιδρύματος Anna Lindh για τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών, όπως και η δημιουργία της Κοινωνίας των πολιτών. Η κυριότερη κριτική αφορά την αναποτελεσματικότητα της διαδικασίας, την μη ενδυνάμωση της ασφάλειας της σταθερότητας και της ευημερίας».

Άλλωστε όπως αναφέρουν οι Σεϊμένης και Σεϊτής (2011, σ. 121) «οι Ευρωπαίοι επενδυτές, λόγω της πολιτικής αστάθειας, του ασαφούς νομικού πλαισίου των χωρών αυτών, των πολλών γραφειοκρατικών εμποδίων και των προβλημάτων της περιοχής, απέφευγαν να επενδύσουν τα χρήματά τους στην Ευρωμεσογειακή συνεργασία. Ζητήματα όπως η παράνομη μετανάστευση, ειδικά από τις υποσαχάριες χώρες και την Αίγυπτο παραμένουν άλυτα , όπως και θέματα μετανάστευσης, φτώχειας, ποιοτικής εκπαίδευσης, ασφάλειας,

τρομοκρατίας, εξάπλωσης όπλων μαζικής καταστροφής, διακίνησης ναρκωτικών κ.ά.».

Συνεχίζοντας οι Σεϊμένης και Σεϊτής (2011, σ. 121) επισημαίνουν ότι «η διαδικασία της Βαρκελώνης είναι το μοναδικό forum όπου οι μεσογειακές χώρες ανταλλάσσουν τις απόψεις τους και καλλιεργείται ο εποικοδομητικός διάλογος, όχι μόνο σε πολιτικό επίπεδο, αλλά και μεταξύ διάφορων κοινωνικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων και των γυναικών». Τέλος, η Επιτροπή (Commission of the European Communities, Brussels, 20/5/08, COM(2008) 319 Final) τονίζει ότι «κατά την περίοδο 1995-2005 παρατηρήθηκε βελτίωση στην μακροοικονομική σταθερότητα στις ΤΜΧ με τον δείκτη του πληθωρισμού σε αυτές να βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα, ενώ οι κοινωνικοί δείκτες παρουσιάζουν βελτίωση στις συνθήκες υγείας καθώς επίσης και αύξηση της πιθανής διάρκειας ζωής».

Σύμφωνα με τον Ξενάκη (2008, σ. 22-23) «αν και η Διαδικασία της Βαρκελώνης δεν έχει εμφανώς αποδώσει τα αναμενόμενα στην οργάνωση ενός περιφερειακού καθεστώτος σταθερότητας και ασφάλειας, εντούτοις, παραμένει το σημαντικότερο σχήμα περιφερειακής συνεργασίας. Εάν και το πλαίσιο πολιτικής και στρατηγικής συνεργασίας βελτιώθηκε, ωστόσο, δεν κατάφερε να ανατρέψει την απροθυμία των περισσότερων μεσογειακών εταίρων να προχωρήσουν στις (όντως δύσκολες) μεταρρυθμίσεις που τους ζητούνται». Με όρους Ξενάκης (2008, σ.23) υπογραμμίζεται ότι «παρά το γεγονός, ότι οι στόχοι της προώθησης του εκδημοκρατισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποδείχτηκαν εξαιρετικά δύσκολα εγχειρήματα, η περιφερειακή συνεργασία και ο ευρωπαϊκός παράγοντας στην περιοχή έχουν συνολικά ενισχυθεί. Η, έστω και περιορισμένη, ανάπτυξη της Διαδικασίας της Βαρκελώνης στους άλλους δύο πυλώνες συνεργασίας έχει βοηθήσει στην εμπέδωση μιας περιφερειακής κουλτούρας συνεργασίας, ενώ συνολικά ενισχύθηκε και ο ευρωπαϊκός στρατηγικός παράγοντας στην περιοχή».

Συνοψίζοντας, πρέπει να τονίσουμε ότι η κριτική που ασκήθηκε στην διαδικασία της Βαρκελώνης προβλημάτισε τους εταίρους της Διαδικασίας, οι οποίοι προσπάθησαν να βρουν λύσεις. Συγκεκριμένα, αυτό επιχειρήθηκε με το πρόγραμμα Δράσης στην Βαλένθια το 2002 και το 2005 στην σύνοδο κορυφής της Βαρκελώνης. Αυτές οι διαδικασίες δεν φάνηκαν να δίνουν κάποια οριστική λύση για την βελτίωση της διαδικασίας. Όπως γράφει ο Βαρουζάκης (2011, σ. 112) «οδήγησαν στην μετεξέλιξη της εταιρικής αυτής σχέσης στην Ένωση για την Μεσόγειο το 2008, όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα στην συνέχεια».

2ο Κεφάλαιο : Η ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟ (ΕγΜ)

2.1. Οι απαργές της Ένωσης

Όπως επισημαίνουν οι Calleya και Ξενάκης (2008, σ.19) «Ο Πρόεδρος Σαρκοζί αναφέρθηκε για πρώτη φορά στην προοπτική μιας Μεσογειακής Ένωσης, την 7η Φεβρουαρίου 2007, κατά την ομιλία του ως υποψήφιος για το χρίσμα της προεδρίας. Μετά την εκλογική νίκη του, το Μάιο του ίδιου έτους, ο Σαρκοζί αναδιατύπωσε την πρόθεσή του για περαιτέρω προώθηση της εν λόγω πρωτοβουλίας, αναδεικνύοντας την σε βασική προτεραιότητα της εξωτερικής του πολιτικής. Κατά την ομιλία του στο Μαρόκο, τον Οκτώβριο του 2007, έκανε μια πρώτη νύξη για τη φύση της Ένωσης, δίνοντας περισσότερο τη χροιά μιας «Ένωσης με στόχο την εκπόνηση προγραμμάτων («Union of Projects»)».

Συγκεκριμένα, με όρους Escribano Gonzalo & Lorca Alejandro (2008, σ. 1) «στις 7 Φεβρουαρίου 2007, σε ομιλία του στην Τουλόν, ο Σαρκοζί δήλωσε ότι ο Ευρωμεσογειακός διάλογος που ξεκίνησε πριν από δώδεκα χρόνια στη Βαρκελώνη δεν κατάφερε να επιτύχει τους στόχους του. Αυτή η δήλωση όχι μόνο αποκάλυψε τις γαλλικές ανησυχίες σχετικά με τη σημασία των Ευρωμεσογειακών πολιτικών, αλλά πρώτα και κύρια κατέδειξε ότι η ισορροπία Ανατολής-Νότου αποτελούσε πάντα ένα ζήτημα για τη Γαλλία. Κατά συνέπεια, όπως η χώρα του είχε προωθήσει κάποτε τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εναπόκειται τώρα στη Γαλλία να αναλάβει ξανά την πρωτοβουλία με τους μεσογειακούς εταίρους της, δηλαδή την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιταλία, την Ελλάδα και την Κύπρο, να αναλάβουν τη γεωγραφική τους κατάσταση και το ιστορικό πεπρωμένο. Αρχικά, η πρόταση του Σαρκοζί προέβλεπε τη διοργάνωση τακτικών συναντήσεων των ενδιαφερομένων αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων καθώς και στενή συνεργασία με την ΕΕ με προοπτική ίδρυσης κοινών θεσμών στο μέλλον».

Επιπλέον οι Escribano Gonzalo και Lorca Alejandro (2008, σ.1) προσθέτουν ότι «η ιδέα της Ένωσης της Μεσογείου έξω από την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση προκάλεσε τις πρώτες κριτικές φωνές μεταξύ των κρατών μελών και μη μελών της ΕΕ και, ως αποτέλεσμα, επανέφερε το θέμα μιας μεσογειακής εταιρικής σχέσης στην ατζέντα πολλών αξιωματούχων του υπουργείου Εξωτερικών. Ωστόσο, λίγοι άνθρωποι πίστευαν ότι το ζήτημα θα παραμείνει στην ατζέντα του Σαρκοζί μετά τις εκλογές. Η πρότασή του θεωρήθηκε απλώς ως ένας στρατηγικός “ελιγμός” για να κερδίσει ψήφους και, ως εκ τούτου, ως μέρος της γαλλικής εσωτερικής πολιτικής χωρίς σύνδεση με τη διακυβερνητική συνεργασία των χωρών στις βόρειες και νότιες ακτές της Μεσογείου».

Η Therese Carolin Tashe (2010, σ. 66) τονίζει ότι «εάν και τόσο μερικές χώρες της ΕΕ όσο και μερικοί από τους νότιους γείτονές της είχαν παραμείνει αρκετά ουδέτεροι, η συντριπτική πλειοψηφία των χωρών γνώριζε τις φιλοδοξίες της Γαλλίας και αντιτάχθηκε ανοιχτά στις μονομερείς τάσεις της. Η Γερμανία εξέφρασε ιδιαίτερα ανησυχίες για μια πολιτική για τη Μεσόγειο που επέτρεπε μόνο τα παράκτια κράτη. Η καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ εκτίμησε την κατάσταση ως δυνητικά επικίνδυνη, υποδεικνύοντας τον κίνδυνο δημιουργίας δύο πόλων, έναν με τη Γερμανία που συνδέεται με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και έναν με τη Γαλλία που προσελκύεται στη Μεσόγειο. Επίσης, η Προεδρία της Σλοβενίας εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της για τη γαλλική πρωτοβουλία επισημαίνοντας ότι δεν απαιτείται ούτε η επικάλυψη ούτε ο ανταγωνισμός των ιδρυμάτων».

Η Rosa Balfour (2009, σ. 100) υπογραμμίζει ότι «το αποτέλεσμα της γαλλογερμανικής διάσκεψης κορυφής άνοιξε το δρόμο για τον εξευρωπαϊσμό του έργου: η συμμετοχή της Επιτροπής κατά τη σύνταξη ορισμένων προτάσεων για επανεκκίνηση στις ευρωμεσογειακές σχέσεις απάντησε επίσης στον σκεπτικισμό ότι οι αξιωματούχοι της ΕΕ είχαν εκφραστεί ακριβώς λόγω των αβεβαιοτήτων της σχέσης μεταξύ της γαλλικής πρωτοβουλίας και των πολιτικών της ΕΕ».

Επιπλέον αξιοσημείωτη αναφορά είναι, σύμφωνα με την Therese Carolin Tasche (2010,σ.67) ότι «κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης στη Ρώμη, ο Πρόεδρος ήρθε σε συμφωνία με τους Ιταλούς και Ισπανούς Πρωθυπουργούς σηματοδοτώντας ότι ήταν ανοιχτός για συμβιβασμό. Σε αυτό το χρονικό σημείο, η γαλλική κυβέρνηση προφανώς άρχισε να αναθεωρεί τα σχέδιά της. Για αρχή, η πρωτοβουλία μετονομάστηκε σε Ένωση για τη Μεσόγειο, καθιστώντας σαφές ότι οι στόχοι θεσμοθέτησης ήταν λιγότερο φιλόδοξοι. Στις αρχές Μαρτίου 2008, μετά από μήνες ανοιχτής διαμάχης, η Γερμανία και η Γαλλία ανακοίνωσαν ότι είχαν λύσει τις διαφορές τους και είχαν καταλήξει σε συμφωνία. Με βάση τη συμβιβαστική τους πρόταση, η Σλοβενική Προεδρία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε την αρχή της Ένωσης για τη Μεσόγειο, η οποία περιλαμβάνει όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και τα παράκτια κράτη της ΕΕ εκτός της Μεσογείου».

Σύμφωνα με τους Ξενάκη και Τσαρδανίδη (2009, σ. 128) «η Ελλάδα υποστήριξε τη γαλλική πρωτοβουλία από την αρχή της δημιουργίας της, όταν υποτίθεται ότι θα συμμετείχαν μόνο οι παραλιακές χώρες. Ο κύριος λόγος αυτής της θετικής στάσης έγκειται στο γεγονός ότι κάθε προσπάθεια που θα μπορούσε να ενισχύσει το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για την

περιοχή μέσω της ενίσχυσης των δεσμών συνεργασίας μεταξύ των μεσογειακών κρατών υποστηρίζεται από την Ελλάδα, ιδίως εκείνες που ξεκίνησαν από χώρες της Νότιας Ευρώπης, όπως η “Ομάδα Ελιάς”. Η επίσκεψη του Νικολά Σαρκοζί στην Αθήνα τον Ιούνιο του 2008 αναμφίβολα βοήθησε να κερδίσει την υποστήριξη του Καραμανλή προς αυτό το Μεσογειακό έργο».

Όπως γράφουν οι Ξενάκης και Τσαρδανίδης (2009, σ. 129) ότι «η άποψη της Αθήνας συνέπεσε σε μεγάλο βαθμό με εκείνη της Γαλλίας για τη Διαδικασία της Βαρκελώνης, η οποία μετά από περισσότερα από δώδεκα χρόνια λειτουργίας δεν έχει προσδιορίσει ούτε την ταυτότητά της ούτε ανταποκρίνεται στις προσδοκίες που έθεσε τη δεκαετία του '90. Επιπλέον, προσθέτουν οι Ξενάκης και Τσαρδανίδης (2009, σ. 130) ότι, «η γαλλική πρωτοβουλία παρείχε ορισμένα πλεονεκτήματα στην Ελληνική εξωτερική πολιτική όσον αφορά την διαχείριση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, παρουσιάζοντας μια ρεαλιστική εναλλακτική λύση για την αδιέξοδη προοπτική της πλήρους ένταξης της ΕΕ στην Τουρκία.

Όπως γίνεται φανερό «Η χώρα μας, κατά τη διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας του ΟΑΣΕ (2009), προώθησε ενεργά και συστηματικά τη συνεργασία του Οργανισμού με τους Μεσογειακούς Εταίρους» (Υπουργείο Εξωτερικών, διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gr/index.html>). «Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση της Ένωσης για τη Μεσόγειο συστάθηκε το 2004 στην Αθήνα και μέχρι το 2008 το Ελληνικό Κοινοβούλιο υπήρξε μέλος του τετραμελούς ιδρυτικού Προεδρείου. Η Βουλή των Ελλήνων συμμετέχει στην Συνέλευση με 4μελή κοινοβουλευτική αντιπροσωπεία» (Βουλή των Ελλήνων, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr>). Στο πλαίσιο αυτό, «μέχρι τις 31.5.2013, η Ελλάδα κατείχε το χαρτοφυλάκιο του αρμόδιου για την Ενέργεια Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα. Στο πλαίσιο της ΕγΜ, η χώρα μας φιλοξένησε την Υπουργική Σύνοδο για το Περιβάλλον και την Κλιματική Αλλαγή (Αθήνα, 13/5/2014)» (Υπουργείο Εξωτερικών, διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gr/index.html>).

Η Therese Carolin Tasche (2010,σ.67) συνεχίζει την ανάλυσή της λέγοντας ότι «Η πρότασή του Σαρκοζί άγγιξε μια ποικιλία θεμάτων, μεταξύ των οποίων το βασικό στοιχείο της γαλλικής εσωτερικής πολιτικής, την μετανάστευση. Υποστηρίζοντας ότι η πρωτοβουλία της ΕγΜ βοηθά στον καλύτερο έλεγχο και τον περιορισμό της μετανάστευσης στη Γαλλία, ο Σαρκοζί κατάφερε να κατακτήσει ένα θέμα που κυριαρχείται από το Front National και να κερδίσει ψήφους από την ακροδεξιά πτέρυγα. Κατά τη διάρκεια της ομιλίας του για το Μεσογειακό Έργο στην Τουλόν, ο πρόεδρος Σαρκοζί δήλωσε ότι η συν-ανάπτυξη θα

μπορούσε να είναι ο τρίτος πυλώνας της νέας ένωσης στην οποία θα βασιστεί. Προκειμένου να δημιουργηθεί αλληλεγγύη, οι χώρες στις δύο ακτές της θάλασσας θα πρέπει να επικεντρωθούν στη μεταφορά γνώσης στον τομέα της τεχνολογίας, της εκπαίδευσης και της αστυνομικής συνεργασίας».

Η Ένωση για την Μεσόγειο (ΕγΜ) ιδρύθηκε λοιπόν «με τη Σύνοδο Κορυφής των Παρισίων (13.7.2008). Προβλέπει την ενίσχυση της συμμετοχής των Μεσογειακών Εταίρων και δίνει έμφαση στην υλοποίηση περιφερειακών προγραμμάτων, με αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό χαρακτήρα, αλλά και άμεσο πρακτικό όφελος για τους λαούς της Μεσογείου» (Υπουργείο Εξωτερικών, διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gr/index.html>). Η Ένωση για την Μεσόγειο συστάθηκε ως μετεξέλιξη της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας του 1995, με τη συμμετοχή όλων των κρατών-μελών της ΕΕ και των 15 χωρών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου πλην της Συρίας (συνολικά δηλαδή 42 μέλη), για την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας, διαλόγου και προσέγγισης. Η Γραμματεία της εδρεύει στην Βαρκελώνη (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, διαθέσιμο στο <https://ypen.gov.gr/>).

Ο Δημήτρης Κ. Ξενάκης (2009, σ. 142) αναλύει το θέμα επισημαίνοντας ότι «για τις νότιες ευρωπαϊκές χώρες, το ζήτημα της αναβάθμισης της θέσης τους στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον αποτελεί ένα πρόσθετο κίνητρο για να επιδιώξουν τη διευθέτηση των μακροχρόνιων περιφερειακών διενέξεων και την έγκαιρη αντιμετώπιση των πηγών αποσταθεροποίησης που ταλανίζουν το μεταψυχροπολεμικό μετασχηματισμό της περιοχής. Αν και έχουν αναπτύξει κοινούς πολιτικούς και οικονομικούς στόχους μέσα από τη συμμετοχή τους στην ΕΕ, και ενώ στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις κυριαρχεί μια “μεσογειακή αλληλεγγύη”, εντούτοις δεν έχουν καταφέρει να αναπτύξουν κοινές πολιτικές για την περιοχή, ούτε να συμφωνήσουν για τις δομές περιφερειακής συνεργασίας».

Συμπερασματικά, ο (Ξενάκης 2009, σ.142) διασαφηνίζει ότι «η γαλλική πρωτοβουλία για μια “Μεσογειακή Ένωση” επέφερε έναν πρόσθετο βαθμό ανησυχίας, διακινδυνεύοντας τον όποιο βαθμό συνοχής είχε επιτύχει η κοινή Ευρωπαϊκή προσέγγιση, είτε με τη μορφή της οριζόντιας πολυμερούς συνεργασίας (Διαδικασία της Βαρκελώνης, είτε με την “πολύ-διμερή” Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας». Ο Erlanger (2008, σ.37) αναφέρει ότι αρά το γεγονός ότι η γαλλική πρωτοβουλία τροποποιήθηκε γρήγορα σε “Ένωση για τη Μεσόγειο” προς αποφυγή παρεξηγήσεων ενοποιητικού περιεχομένου, ο Ντομινίκ Μοϊζί, σύμβουλος ενός ανεξάρτητου ερευνητικού κέντρου, πιστεύει ότι «είναι μια καταπληκτική

ενόραση, για να επεκταθεί η λογική της συμφιλίωσης στη Μεσόγειο και τα προβλήματα να αντιμετωπίζονται στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Ωστόσο, η διαχείρισή της και ο τρόπος που παρουσιάστηκε ήταν λάθος».

2.2 Θεσμική οργάνωση- Χρηματοδότηση

Όπως αναφέρει ο Ξενάκης (2009, σ. 147), «είναι γεγονός ότι πολλοί αναλυτές έχουν επανειλημμένα εστιάσει στην ανάγκη να ενισχυθεί αποφασιστικά το θεσμικό πλαίσιο της συνεργασίας και η αίσθηση συγκυριότητας των μεσογειακών εταίρων στην περιφερειακή διαδικασία, μέσα από ένα πραγματικά συμμετοχικό καθεστώς καθορισμού και διαχείρισης των κοινών προβλημάτων».

Οι Ξενάκης και Χρυσόχου (2001,σ. 108, όπως παρατίθεται στο Ξενάκης 2009, σ.147) τονίζουν ότι «μόνον έτσι, η ΔτΒ θα μπορέσει να αποκτήσει την ποιότητα συστημικού πολυμερισμού που απαιτεί ο μεσογειακός Νότος, η οποία δεν θα αποσκοπεί στην “εξαγωγή” ενός αξιακού συστήματος ή προτύπου, αλλά σε μια αμοιβαία αποδεκτή δέσμη αρχών για έναν κοινό προορισμό».

Όπως γράφει ο Ξενάκης (2009, σ.147) «την περίοδο 2006-2007, στην επιτροπή ανώτερων αξιωματούχων της ΕΜΣ συζητήθηκαν μια σειρά από προτάσεις για την αναδιαμόρφωση του οργανωτικού πλαισίου, όπως η εναλλαγή της προεδρίας μεταξύ Βορρά-Νότου, η ενίσχυση των διοικητικών δομών και άλλα μέτρα που έχουν προταθεί στην ίδια κατεύθυνση. Ενώ δεν κατάφεραν τελικά να φτάσουν σε συμφωνία, αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι οι αξιωματούχοι των μεσογειακών εταίρων δεν επιδίωκαν να μεταμορφώσουν την ΔτΒ από μια πολιτική της ΕΕ για τους εξωτερικούς της εταίρους σε έναν οργανισμό ισότιμων μερών. Δεν αναζητούσαν τη θεσμική και πολιτική της αναβάθμιση, απλώς ήθελαν να κάνουν πιο αποτελεσματική την συνεργασία τους, ιδίως στο χρηματοδοτικό σκέλος».

Με όρους Federica Bicchì (2011, σ 16) «Το θεσμικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 2008 αντιπροσωπεύει μια αλλαγή όχι μόνο στο όνομα αλλά και στην ουσία των ευρωμεσογειακών σχέσεων». Κατά Βαρουζάκη (2011, σ. 182-183) «Συγκεκριμένα, την θεσμική οργάνωση αρχικά πλαισιώνουν οι Σύνοδοι Κορυφής. Υιοθετήθηκε από την Κοινή Διακήρυξη των Παρισίων, καθώς δεν υπήρχε στην διαδικασία της Βαρκελώνης. Η Κοινή Διακήρυξη προσδιόρισε ότι το ανώτατο αυτό όργανο θα συνέρχεται ανά διετία. Έργο του είναι να υιοθετεί την Πολιτική Διακήρυξη και να εγκρίνει τις προτεραιότητες των Προγραμμάτων τα οποία θα πρέπει να εκτελεστούν. Η ιδρυτική Σύνοδος Κορυφής στο

Παρίσι στις 13 Ιουλίου του 2008 κατέληξε σε Κοινή Διακήρυξη».

Ένας άλλος καταλυτικός θεσμός της Ένωσης είναι η Συν-Προεδρία. Όπως σημειώνει ο Σπηλιωτόπουλος (2015 σ.9) «Οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων καθιερώνουν την Συν-προεδρία, προκειμένου να βελτιωθεί η ισορροπία και η κοινή ευθύνη της συνεργασίας τους. Ο ένας πρόεδρος θα εκλέγεται από την Ε.Ε. και ο άλλος από μία ευρωπαϊκή χώρα-εταίρο. Η αρχή της Συν-προεδρίας θα έχει εφαρμογή στις συνόδους κορυφής, σε όλες τις συνόδους υπουργών, στις συνεδριάσεις ανωτέρων υπαλλήλων, στη μόνιμη κοινή επιτροπή και, εφόσον είναι δυνατόν, στις συνεδριάσεις εμπειρογνομόνων / ειδικές (ad hoc) συνεδριάσεις στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας». Κατά Βαρουζάκη (2011,σ. 185) «Ο ρόλος την Συν-Προεδρίας στην ΕγΜ είναι ιδιαίτερα ενισχυμένος και γι' αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως νέο όργανο. Η Συν-Προεδρία θεσμικά, από τα ιδρυτικά κείμενα, έχει ένα είδος αυτόνομης υπόστασης».

Σημαντικό είναι εδώ να αναφέρουμε και τις συνόδους των Υπουργών εξωτερικών. Επίσης με όρους Βαρουζάκη (2011, σ.186) «Οι Υπουργοί Εξωτερικών παραμένουν το κεντρικό πολιτικό όργανο της ΕγΜ. Παραμένουν δηλαδή στο επίκεντρο της νέας διοργάνωσης και έχουν τον πολιτικό έλεγχο και την όλη εποπτεία της λειτουργίας της. Συνέρχονται μία φορά τον χρόνο και εκπροσωπούν τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών» (Βαρουζάκης 2011, σ. 186).Οι τομεακές Υπουργικές Σύνοδοι πλαισιώνουν επίσης την θεσμική οργάνωση της ΕγΜ. «Τα επιμέρους ειδικά θέματα και τομείς ανήκουν στην αρμοδιότητα άλλων Υπουργών και όχι των Υπουργών Εξωτερικών. Ανάλογα με την θεματική των τομεακών Συνόδων, οι κυβερνήσεις εκπροσωπούνται από τους αρμόδιους Υπουργούς».

Αξιοσημείωτος είναι και ο θεσμός των Συνόδων Υψηλών Αξιωματούχων. Σύμφωνα με τον Βαρουζάκη (2011, σ. 187) «Οι Υψηλοί Αξιωματούχοι είναι οι αντιπρόσωποι των Υπουργών, διπλωμάτες συνήθως με βαθμό Πρέσβευων, οι οποίοι ουσιαστικά εκπροσωπούν τις κυβερνήσεις στο μεσοδιάστημα των Υπουργικών Συνόδων και προετοιμάζουν τα θέματα. Έχουν την πλήρη εποπτεία της διαδικασίας και αρμοδιότητα να αποφασίζουν επί παντός θέματος. Στα πλαίσια της ΕγΜ οι Υψηλοί Αξιωματούχοι έχουν αυξημένες αρμοδιότητες σχετικά με τα Προγράμματα της Ένωσης».

Ένα νέο όργανο της ΕγΜ είναι η μικτή Μόνιμη Επιτροπή. Όπως επισημαίνει ο Βαρουζάκης (2011, σ.187) «Σκοπός του είναι να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της αρχής της συνιδιοκτησίας. Έχει αρμοδιότητες για όλα τα θέματα και αναφέρεται στους Υψηλούς Αξιωματούχους, λειτουργώντας ως βοηθητικό όργανο. Λειτουργεί επίσης και ως ευέλικτος μηχανισμός άμεσης δράσης σε εξαιρετικές περιστάσεις. Την πρώτη διετία (2008-2010) δεν

συνήλθε καμία φορά». Όπως και στην Ευρώ-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση έτσι και στην ΕγΜ υπάρχουν οι ομάδες εργασίας. Σύμφωνα με τον Βαρουζάκη (2011, σ. 188) «Τέτοιες ομάδες μπορούν να συγκληθούν οποτεδήποτε για την μελέτη και προετοιμασία ενός συγκεκριμένου θέματος ή την σύνταξη ενός κειμένου μιας έκθεσης και την υποβολή της προς επικύρωση στους Υψηλούς Αξιωματούχους. Η πρώτη ομάδα που ιδρύθηκε στην ΕγΜ είναι η “Ομάδα Σύνταξης του Καταστατικού”, η οποία περάτωσε τις εργασίες της στις 23/09/2009».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θέση και λόγο στην ΕγΜ. Όπως γράφει ο Βαρουζάκης (2011, σ. 189) «Η θέση της φαινομενικά αποδυναμώνεται σε σχέση με τον ρόλο που είχε στην Ευρώ-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση. Παρόλα αυτά, από την στιγμή που θα παρέχει πόρους, μεταξύ των οποίων και σημαντικό τμήμα των λειτουργικών εξόδων της Γραμματείας, θα αποκτήσει αναγκαστικά βαρύνοντα λόγο στην ΕγΜ».

Υπάρχουν και άλλα αυτόνομα όργανα που συμπληρώνουν την οργάνωση της Ένωσης. Το πιο σημαντικό όργανο είναι η Γραμματεία. Κατά Balfour (2009, σ. 103) «Στελεχώνεται από αξιωματούχους από τις συμμετέχουσες χώρες. Η Γραμματεία έχει το καθήκον να διαχειρίζεται τα έργα της Ένωσης για την Μεσόγειο στο πλαίσιο της πολιτικής καθοδήγησης των ανώτερων αξιωματούχων, της ΕΕ και των εθνικών αξιωματούχων όλων των χωρών της Ευρώ-Μεσογειακής Εταιρικής Σχέσης που συναντώνται σε μηνιαία βάση για να παρέχουν καθοδήγηση στις σχέσεις ΕΕ -Μεσογείου».

Η ΕγΜ διατήρησε επίσης τον θεσμό της Ευρώ-Μεσογειακής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης.«Αποτελεί την κοινοβουλευτική διάσταση της Ένωσης για τη Μεσόγειο(μετεξέλιξη της διαδικασίας της Βαρκελώνης) και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα. Η Συνέλευση συμβάλλει στην ενίσχυση του έργου της Ένωσης για τη Μεσόγειο, προωθώντας το διάλογο ανάμεσα σε βουλευτές των χωρών της Μεσογείου και της Ε.Ε., υιοθετώντας θέσεις, εγκρίνοντας ψηφίσματα, υποβάλλοντας προτάσεις προς την υπουργική διάσκεψη, ή εκδίδοντας γνωμοδοτήσεις. Η Συνέλευση απαρτίζεται από πέντε μόνιμες κοινοβουλευτικές επιτροπές. Στη Συνέλευση συμμετέχουν συνολικά 280 μέλη που προέρχονται από τα εθνικά Κοινοβούλια των χωρών μελών της Ε.Ε» (Βουλή των Ελλήνων, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr>).

Σύμφωνα με τον Βαρουζάκη (2011, σ.193) «Το ίδρυμα Anna Lindh για τον διάλογο μεταξύ Πολιτισμών παραμένει βασικός θεσμός της νέας διοργάνωσης. Είχε συμμετοχή στην ίδρυση της ΕγΜ, δεδομένου ότι ο Πρόεδρος συνυπέγραψε την Κοινή Διακήρυξη των Παρισίων. Συνεπώς, έχει οργανική θέση στο θεσμικό σύστημα της ΕγΜ. Το Ίδρυμα

χρηματοδότησε περισσότερα από 250 Προγράμματα. Τα μέλη του ανέρχονται σήμερα περίπου στα 2800».

Όπως τονίζει ο Βαρουζάκης (2011, σ. 194) «Η κοινωνία των Πολιτών λειτούργησε στην ΕγΜ με τον ίδιο τρόπο που λειτουργούσε στην Διαδικασία της Βαρκελώνης». Τέλος, γράφει ο Βαρουζάκης (2011, σ.194) «η Τοπική Αυτοδιοίκηση ιδρύθηκε με το forum Τοπικής Αυτοδιοίκησης Μασσαλίας τον Ιούνιο του 2008. Η ιδρυτική Σύνοδος της Συνέλευσης πραγματοποιήθηκε στις 21/1/2010. Υιοθέτησε Συμπεράσματα και Κανονισμό Λειτουργίας. Αποτελείται από 84 μέλη και η θητεία των μελών διαρκεί περίπου δύομιση χρόνια. Έχει συμβουλευτικές αρμοδιότητες και συνέρχεται μία φορά τον χρόνο».

Όσον αφορά την χρηματοδότηση του προγράμματος της ΕγΜ, σύμφωνα με τους Σειμένης και Σεΐτη (2016 σ. 117) «οι χώρες μέλη της ΕΕ έχουν ήδη συνεισφέρει σημαντική χρηματοδότηση στην περιοχή της Μεσογείου μέσω των διμερών συμφωνιών. Όμως, το πρόγραμμα θα πρέπει να σχεδιαστεί για να κινητοποιήσει επιπλέον χρηματοδότηση για την περιοχή, κυρίως εν μέσω περιφερειακών προγραμμάτων και κυρίως από τις ακόλουθες πηγές: α) την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, β) διμερή συνεργασία με τις χώρες μέλη της ΕΕ, συνεισφορές από τους μεσογειακούς εταίρους, γ) από Διεθνή Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, περιφερειακές τράπεζες και άλλους διμερείς πόρους, δ) από το τμήμα Διευκολύνσεων των Ευρώ-Μεσογειακών Επενδύσεων και Συνεργασίας (Euro-Mediterranean Investment and Partnership Facility) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και ε) μέσα από επενδύσεις μέσω του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και του οργάνου χρηματοδότησής του European Neighborhood and Partnership Instrument».

2.3 Έργα-Προγράμματα και στόχοι της ΕγΜ

Ο Σπηλιωτόπουλος (2015, σ.2) εμβαθύνει στο γεγονός ότι «την Ευρώπη και τις μεσογειακές χώρες συνδέουν ιστορικοί, γεωγραφικοί και πολιτιστικοί δεσμοί αλλά, πολύ περισσότερο, μία κοινή φιλοδοξία : να οικοδομήσουν από κοινού ένα μέλλον ειρήνης, δημοκρατίας, ευημερίας και ανθρωπίνης, κοινωνικής και πολιτιστικής κατανόησης. Για την υλοποίηση αυτών των κοινών στόχων, οι συμμετέχοντες συμφωνούν να συνεχίσουν, με νέο δυναμισμό, τις προσπάθειές τους για την ειρήνη και τη συνεργασία, να αναλύσουν τα κοινά τους προβλήματα και να μετατρέψουν αυτές τις καλές προθέσεις σε πράξεις, στο πλαίσιο μιας ανανεωμένης εταιρικής σχέσης για την πρόοδο».

Ας μην ξεχνάμε επίσης όπως αναφέρει ο Vlagyislav Makszimov σε άρθρο του (2020,

διαθέσιμο στο <https://www.euractiv.gr/section/periferiaki-politiki/news/enosi-gia-ti-mesogeio-eimaste-katadikasmenoi-na-synergastoyme/>) «η Ένωση για τη Μεσόγειο αντιπροσωπεύει ένα περαιτέρω βήμα προς τον διμερισμό και μακριά από την περιφερειακότητα, με τουλάχιστον δύο τρόπους. Πρώτον, βασικός στόχος της ΕγΜ είναι η προώθηση έργων μεταξύ ομάδων πρόθυμων χωρών ιδιαίτερα σε γεωγραφικά γειτονικές περιοχές. Δεύτερον, η αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων συμβάλλει περαιτέρω στην αραίωση της περιφερειακότητας».

Σύμφωνα με την ανάλυση των Aliboni και Ammor (2009 σ 24), «η πρωτοβουλία της ΕγΜ βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες: (α) ισότητα μεταξύ των μελών στο εσωτερικό πλαίσιο ισχυρής συνιδιοκτησίας και αποτελεσματικής κοινής δράσης, με σκοπό την υπέρβαση των αδύναμων πολιτικών δυνατοτήτων της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης που προέκυψαν από τη διδασκαλία της ΕΕ · (β) μια κυρίως διακυβερνητική προσέγγιση, βασισμένη στην παραδοσιακή διπλωματία και τον πολιτικό ρεαλισμό, αλλάζοντας έτσι την κανονιστική προσέγγιση της ΕΕ στο παρασκήνιο · (γ) εστίαση σε επιλεγμένα οικονομικά και κοινωνικά έργα, τα οποία παρουσιάζουν μια εγκάρσια και στρατηγική προοπτική, και των οποίων η επιτυχία αναμένεται να ενισχύσει τον πολιτικό διάλογο και να προωθήσει την πολιτική συνεργασία».

«Οι τρεις βασικές προτεραιότητες της ΕγΜ είναι η απασχολησιμότητα των νέων και η ανάπτυξη τους, η ενδυνάμωση των γυναικών, η βιώσιμη ανάπτυξη και υποδομές» (διαθέσιμο στο <http://www.climasouth.eu/en?refresh=02>). Η ΕγΜ χτίζει την ταυτότητά της γύρω από μια πολιτική διάσταση, των υπουργικών και κυβερνητικών εκπροσώπων που καθορίζουν τις προτεραιότητες του έργου μέσω της υιοθέτησης μιας κοινής περιφερειακής ατζέντας. Οι Υπουργοί Εξωτερικών συναντώνται μία φορά το χρόνο στο Περιφερειακό Φόρουμ της ΕγΜ για να καθορίσουν στρατηγικούς τομείς και προτεραιότητες. Οι δηλώσεις που εγκρίθηκαν με συναίνεση από τους 42 Υπουργούς καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής και τους στόχους αυτής της κοινής ατζέντας. Η ΕγΜ προσδιορίζει και υποστηρίζει συγκεκριμένα έργα περιφερειακής συνεργασίας που ενισχύουν τις εταιρικές σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις στην περιοχή μεταξύ προωθητών, εταίρων και δικαιούχων μέσω της κλιμάκωσης του αποτελέσματος και της ανάπτυξης καινοτόμων πρωτοβουλιών. (Union for Mediterranean site, διαθέσιμο στο <https://ufmsecretariat.org/who-we-are>).

Ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων της «στην περιφερειακή σταθερότητα μέσω της σύνδεσής τους με την αναπτυξιακή διάσταση αποτελούν σημαντική παράμετρο της συνολικής ευημερίας της περιοχής. Συγκεντρώνοντας όλες τις προσπάθειες σε δύο κύριους

πυλώνες δράσης, την προώθηση της ανθρώπινης ανάπτυξης και την προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης, τα έργα και οι πρωτοβουλίες της συμβάλλουν στην περιφερειακή σταθερότητα και περιφερειακή ολοκλήρωση, είτε για παράδειγμα μέσω της διατομεακής ναυαρχίδας στην πρωτοβουλία δημιουργίας θέσεων εργασίας Med4Jobs είτε ως αποτέλεσμα του κοινωνικοοικονομικού αντίκτυπου των στρατηγικών υποδομών και των καινοτόμων έργων αστικής ανάπτυξης μέσω της πρωτοβουλίας Urban Projects Finance Initiative» (UPFI) (Union for Mediterranean site, διαθέσιμο στο <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>).

Όπως τονίζεται «Η αποστολή της ΕγΜ είναι να ενισχύσει την περιφερειακή συνεργασία, το διάλογο και την υλοποίηση έργων και πρωτοβουλιών με απτό αντίκτυπο στους πολίτες μας, με έμφαση στους νέους και τις γυναίκες, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι τρεις στρατηγικοί στόχοι της περιοχής: σταθερότητα, ανθρώπινη ανάπτυξη και ολοκλήρωση» (Union for Mediterranean site, διαθέσιμο στο <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>).

Η ΕγΜ εργάζεται προληπτικά για την επίτευξη μεγαλύτερων επιπέδων ολοκλήρωσης και συνεργασίας στην περιοχή μέσω μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας που έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα όσον αφορά τον πολιτικό διάλογο και την υλοποίηση πρωτοβουλιών σε όλη την περιοχή στις οποίες οι νέοι διαδραματίζουν βασικό ρόλο. Με περισσότερα από 50 έργα με σήμανση της ΕγΜ και πάνω από 300 υπουργικά φόρουμ εμπειρογνομόνων που συγκεντρώνουν 25.000 ενδιαφερόμενα μέρη από το 2012, οι δραστηριότητες της αποδεικνύουν την ισχυρή πεποίθηση ότι οι περιφερειακές προκλήσεις απαιτούν περιφερειακές λύσεις και ότι δεν υπάρχει ασφάλεια χωρίς ανάπτυξη. (Union for Mediterranean site, διαθέσιμο στο <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>).

Συγκεκριμένα, μερικά από τα Προγράμματα της ΕγΜ είναι σύμφωνα με τον Ξενάκη (2009, σσ. 145-146): «η απορρύπανση της Μεσογείου (πρωτοβουλία “Horizon 2020”), συμπεριλαμβανομένων των παράκτιων και των προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών, η ανάπτυξη χερσαίων και θαλάσσιων διαδρόμων, με διασύνδεση των λιμένων ολόκληρης της Μεσογείου και κατασκευή παράκτιων οδών που θα επιτρέψουν την αύξηση των ροών και την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και προσώπων. Έμφαση αποδίδεται στη συνεργασία στο πεδίο της θαλάσσιας ασφάλειας και της ναυσιπλοΐας, με την υιοθέτηση συγκεκριμένων δράσεων από την ΕΕ, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα περισσότερο ισορροπημένο και βιώσιμο μοντέλο θαλάσσιων μεταφορών. Επιπλέον, η ανάπτυξη ενός κοινού προγράμματος πολιτικής προστασίας έναντι φυσικών καταστροφών και την πρόληψη και αντιμετώπισή τους σε

συνεργασία με τον μηχανισμό της ΕΕ, η ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών ενέργειας και την εκπόνηση ενός “Μεσογειακού Ηλιακού Σχεδίου”».

Επιπρόσθετα όπως τονίζει ο Σπηλιωτόπουλος (2015 σ. 4) «οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων υπογραμμίζουν ότι είναι αποφασισμένοι να ενισχύσουν τη δημοκρατία και τον πολιτικό πλουραλισμό με την ανάπτυξη της συμμετοχής στον πολιτικό βίο και την προσχώρηση στο σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Επισημαίνουν, επίσης, τη φιλοδοξία τους να οικοδομήσουν ένα κοινό μέλλον βασισμένο στον πλήρη σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, που έχουν κατοχυρωθεί από τα περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνή κείμενα, όπως η προώθηση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, η ενίσχυση του ρόλου των γυναικών στην κοινωνία, ο σεβασμός των μειονοτήτων, η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, καθώς και η προώθηση του πολιτιστικού διαλόγου και της αμοιβαίας κατανόησης. Επιβεβαιώνουν εκ νέου ότι καταδικάζουν την τρομοκρατία υπό οποιαδήποτε μορφή της και όπως και αν αυτή εκδηλώνεται, καθώς και ότι είναι αποφασισμένοι να την εξαλείψουν και να αγωνισθούν εναντίον όσων την στηρίζουν».

Σύμφωνα με τον Σπηλιωτόπουλο (2015 σ. 6) «οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων τέλος υπογραμμίζουν ότι η Διαδικασία της Βαρκελώνης : Ένωση για τη Μεσόγειο έχει ως στόχο την οικοδόμηση ενός μέλλοντος ειρήνης και κοινής ευημερίας σε ολόκληρη την περιοχή με την εφαρμογή προγραμμάτων που θα ενισχύσουν τη ροή των συναλλαγών μεταξύ των πολιτών ολόκληρης της περιοχής».

2.4 Προκλήσεις και προσπάθεια επίλυσης αυτών από την Ένωση

Η ΕγΜ καλείται να αντιμετωπίσει πληθώρα προκλήσεων που ταλανίζουν τον Ευρωμεσογειακό χώρο. Συγκεκριμένα, «η αυξημένη φτώχεια και η μεγάλη ανισότητα στα επίπεδα ανάπτυξης είναι πρόσφορο έδαφος για ριζοσπαστισμό και μεταναστεύσεις» (διαθέσιμο στο <http://www.climasouth.eu/en>). «Στην ευρωμεσογειακή περιοχή, το ποσοστό ανεργίας των νέων είναι διπλάσιο από εκείνο των ενηλίκων. Εάν εξετάσουμε μόνο τις ακτές της Νότιας Μεσογείου, οι νέοι έχουν ακόμα και τριπλάσιες πιθανότητες από τους ενήλικες να είναι άνεργοι» (Global employment trends for youth, 2017, ILO). «Οι γυναίκες εξακολουθούν να υπό εκπροσωπούνται στην αγορά εργασίας λόγω των υφιστάμενων εμποδίων και του εναπομείναντος χάσματος μεταξύ των νομοθετικών προσπαθειών και της εφαρμογής στην

πράξη»(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837).

Κάποιες δηλώσεις σχετικές που αξίζει να σημειωθούν είναι οι παρακάτω. Η επίτροπος της ΕΕ κ. Τίσεν δήλωσε: «Πρέπει να ενθαρρύνουμε την επίτευξη απτών θετικών αποτελεσμάτων στην περιοχή της Μεσογείου. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, είναι πάρα πολλές οι γυναίκες, οι νέοι και τα ευάλωτα άτομα που δεν έχουν ακόμα αξιοπρεπή εργασία. Ταυτόχρονα, πρέπει να εφοδιάσουμε τους πολίτες με ψηφιακές δεξιότητες, των οποίων η ζήτηση αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Πρόκειται για μια κοινή ευθύνη σε όλα τα επίπεδα· μια ευθύνη που φέρουν από κοινού οι εργοδότες, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών». (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837).

Ο Ιορδανός υπουργός κ. Σαΐντ Μουράντ τόνισε ότι «Πρέπει να συζητήσουμε περισσότερο για τις περιφερειακές προκλήσεις που επηρεάζουν την αγορά εργασίας στην περιοχή μας, προκειμένου να δημιουργήσουμε ευκαιρίες απασχόλησης για τους νέους, καθώς και να ανταλλάξουμε γνώσεις και εμπειρίες σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές, ώστε να μειώσουμε τη φτώχεια και την ανεργία. Θα πρέπει επίσης να επικεντρωθούμε στο ζήτημα της ολοένα και μεγαλύτερης συνεισφοράς των γυναικών στην οικονομία»(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837).

Τέλος, Ο κ. Καμέλ, Γενικός Γραμματέας της Ένωσης για τη Μεσόγειο, δήλωσε τα εξής: «Ο ευρύς και πολυδιάστατος χαρακτήρας της πρόκλησης της απασχόλησης απαιτεί όχι μόνο συντονισμένες προσπάθειες και κατάλληλες μεταρρυθμίσεις πολιτικής, αλλά και ολοκληρωμένες προσεγγίσεις που θα δίνουν έμφαση στην απασχολησιμότητα των νέων, στην κοινωνικοοικονομική χειραφέτηση των γυναικών, στην προαγωγή του κοινωνικού διαλόγου, στη μετάβαση από την άτυπη στην επίσημη οικονομία, καθώς και στην αντιστοίχιση δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας, που είναι ορισμένοι μόνον από τους τομείς στους οποίους ήδη δραστηριοποιείται πλήρως η Ένωση για τη Μεσόγειο» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837).

Έπειτα από διαβουλεύσεις «οι υπουργοί συμφώνησαν να επικεντρώσουν τις δράσεις σε τέσσερις περιφερειακές προτεραιότητες: στήριξη της δημιουργίας αξιοπρεπών θέσεων εργασίας και της επιχειρηματικότητας, κινητοποίηση των ενδιαφερόμενων φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για τη δημιουργία συμπράξεων και συνεργιών, δημιουργία αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς που θα ενσωματώνουν δυνητικά ευάλωτες και

μειονεκτούσες ομάδες και επένδυση σε ποιοτικά εκπαιδευτικά συστήματα και κατάρτιση, δεξιότητες και απασχολησιμότητα στον μεταβαλλόμενο κόσμο της εργασίας» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837).

Όσον αφορά την πλευρά της ΕΕ για την αντιμετώπιση των προκλήσεων ο Ξενάκης (2009, σσ.149-150) σημειώνει ότι «η ΕΕ θα πρέπει να βοηθήσει τις μεσογειακές οικονομίες να επιτύχουν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης από εκείνους που πέτυχαν τις προηγούμενες τρεις δεκαετίες και, παρά τη διεθνή οικονομική κρίση, να προωθήσει μια σειρά από μέτρα τα οποία θα επιτρέψουν στους μεσογειακούς της εταίρους να ενσωματωθούν με καλύτερους όρους στη διεθνή οικονομία, παρέχοντας περισσότερα κίνητρα σ' αυτούς που είναι ικανοί και πρόθυμοι να προχωρήσουν πιο γρήγορα, με την πόρτα όμως να παραμένει πάντα ανοιχτή για τους βραδυπορούντες. Διαφορετικά η περιφερειακή διαδικασία δεν θα μπορέσει να προχωρήσει πέρα από το υφιστάμενο στάδιο. Η Ευρώπη θα πρέπει να συνεισφέρει πιο ενεργά στην περιφερειακή σταθερότητα, μειώνοντας τις εντάσεις στα σημεία τριβής και οικοδομώντας μια ζώνη συνεργατικής ασφάλειας».

Συνεχίζοντας την ανάλυση ο Ξενάκης (2009, σσ.149-150) καταλήγει ότι, «η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να προωθεί την οικονομική και επενδυτική/χρηματοδοτική δραστηριότητα στη Μεσόγειο και τις μεταρρυθμίσεις, από την πλευρά τους, τα νότια μεσογειακά κράτη θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι οι μόνες πολιτικές που ενδεχομένως να βελτιώσουν τις προοπτικές τους στο διεθνές σύστημα είναι εκείνες, τις οποίες θα δημιουργήσουν από κοινού με τις χώρες της περιφέρειας τους και που, βεβαίως, θα καταφέρουν να εφαρμόσουν».

Σύμφωνα με τους Calleya και Ξενάκη (2008b, σ.45, όπως παρατίθεται στο Ξενάκης 2009, σ.150): «η ανάπτυξη μηχανισμών έγκαιρης προειδοποίησης και η πρόληψη συγκρούσεων μέσω ενός ολοκληρωμένου ευρώ-μεσογειακού δικτύου», ενώ όπως σημειώνει ο δεύτερος (Ξενάκης 2009, σ.150), «αποτελούν κρίσιμα βήματα που πρέπει να γίνουν στη μακρά και επίπονη διαδικασία περιφερειακής οργάνωσης που ξεκίνησε στα μέσα της περασμένης δεκαετίας και αναμένεται να έχει μεγαλύτερες διακυμάνσεις και να διαρκέσει πολύ περισσότερο από την αντίστοιχη διαδικασία μετασχηματισμού και οικοδόμησης μιας σταθερής τάξης στην Ευρώπη».

Συνοψίζοντας, ο Σπηλιωτόπουλος (2015, σσ. 12-13) τονίζει ότι, «το μέλλον της Ευρωμεσογειακής Περιοχής βασίζεται στη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, την αλληλεγγύη, την περιφερειακή ολοκλήρωση, την αειφόρο ανάπτυξη και τη γνώση. Είναι

αναγκαίο να επεκταθεί η συνεργασία σε 13 τομείς όπως η ανάπτυξη των επιχειρήσεων, το εμπόριο, το περιβάλλον, η ενέργεια, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η γεωργία, η ασφάλεια των τροφίμων, η ασφάλεια του εφοδιασμού σε τρόφιμα, οι μεταφορές, η ναυτιλία, η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση, οι επιστήμες και οι τεχνολογίες, ο πολιτισμός, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η δικαιοσύνη και το δίκαιο, η ασφάλεια, η μετανάστευση, η υγεία, η ενίσχυση του ρόλου της γυναίκας στην κοινωνία, η πολιτική προστασία, ο τουρισμός, η πολεοδομία, τα λιμάνια, η αποκεντρωμένη συνεργασία, η κοινωνία της πληροφορίας και οι πόλοι ανταγωνιστικότητας».

2.5 Συμπεράσματα για την ΕγΜ

Η ΕγΜ «συστάθηκε το 2008 ως μετεξέλιξη της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας του 1995, με τη συμμετοχή όλων των κρατών-μελών της ΕΕ και των 15 χωρών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου πλην της Συρίας (συνολικά δηλαδή 42 μέλη), για την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας, διαλόγου και προσέγγισης. Η Γραμματεία της εδρεύει στην Βαρκελώνη και αυτής προΐσταται Αιγύπτιος Γενικός Γραμματέας με την υποστήριξη έξι Αναπληρωτών Γενικών Γραμματέων (τρεις από χώρες της ΕΕ και τρεις από χώρες του Νότου), ο κάθε ένας αρμόδιος για έξι θεματικούς τομείς επί των οποίων εκτείνεται η δράση της : Ύδατα, Περιβάλλον & Γαλάζια Ανάπτυξη, Ενέργεια & Κλιματική Αλλαγή, Μεταφορές & Πολεοδομική Ανάπτυξη, Επιχειρηματικότητα & Απασχόληση, Κοινωνικά θέματα, Εκπαίδευση & Έρευνα. Το πολιτικό σκέλος της ΕγΜ συντονίζεται από Συν-Προεδρία, την οποία κατέχει σήμερα η Ιορδανία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (μόνιμη Συν-Προεδρεύουσα από πλευράς χωρών ΕΕ), η οποία αποτελεί και βασικό χρηματοδότη των δράσεων της ΕγΜ μαζί με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και άλλους διεθνείς και περιφερειακούς δωρητές), ενώ θεματικά ο διάλογος προωθείται μέσω τομεακών Υπουργικών Συνόδων που διοργανώνονται περιοδικά» (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, διαθέσιμο στο <https://ypen.gov.gr/>).

Με όρους Aliboni (2009, σ.3) «η πρωταρχική "κινητήρια δύναμη" της ΕγΜ ήταν να ανατρέψει την άνιση ισορροπία δυνάμεων με στροφή προς μια οργανωτική δομή βασισμένη στην αρχή της "ισοτιμίας". Υποστηρίχθηκε επίσης, ειδικά από τη Γαλλία ότι μόλις διασφαλιστεί η πλήρης κυριαρχία, οι Άραβες εταίροι θα έχουν μια πιο ενδιαφέρουσα και εποικοδομητική στάση απέναντι στις λειτουργίες της ΕγΜ. Τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων της ΕγΜ μέχρι σήμερα δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες. Αντί να

χρησιμοποιηθεί κατά τρόπο εποικοδομητικό, η πλήρης κυριαρχία έχει χρησιμοποιηθεί ως εμπόδιο. Είναι προφανές ότι η ΕγΜ είναι ακόμη πιο ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες από την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση. Ως αποτέλεσμα, ο διακυβερνητικός χαρακτήρας της ΕγΜ προορίζεται να αντικατοπτρίζει τη συγκρουσιακή κατάσταση στην Μέση Ανατολή χωρίς κανένα απολύτως φίλτρο. Η Επιτροπή της ΕΕ θα συνεχίσει να αναπτύσσει τα δικά της οικονομικά προγράμματα, πολλά από τα οποία εστιάζουν σημαντικά στη Μεσόγειο όπως η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και η ανάπτυξη έργων μεγάλης κλίμακας σχετικά με τις υποδομές και τις μεταφορές. Αυτό θα μπορούσε να αποτελεί λόγος συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Γραμματείας της ΕγΜ, ιδίως όσον αφορά τη χρηματοδότηση τέτοιων έργων για τα οποία η ΕΕ διαθέτει τα οικονομικά μέσα ενώ η ΕγΜ όχι. Η ΕΕ θα μπορούσε να συμβάλλει οικονομικά στα μεγάλης κλίμακας έργα της ΕγΜ».

Ο Aliboni (2009, σσ. 5-6) προσθέτει ότι, «η επίσημη ρητορική της ΕΕ λέει ότι, στη νέα μεσογειακή αρχιτεκτονική, η ΕΕ θα φροντίζει τη Μεσόγειο διμερώς μέσω της Πολιτικής Γειτονίας που διαχειρίζεται απευθείας από την Επιτροπή της ΕΕ και πολυμερώς μέσω κοινών δράσεων που προωθούν οι κυβερνήσεις μέσω της ΕγΜ. Ο τρόπος με τον οποίο αναπτύχθηκε η Συν-Προεδρία της ΕγΜ έχει παίξει αναμφίβολα σημαντικό ρόλο στην καλή λειτουργία της ένωσης. Η ΕγΜ έχει και από την ΕΕ και εκτός ΕΕ Συν-Προεδρία, οι εκπρόσωποι των οποίων εκλέγονται από τα κόμματα και παραμένουν στην θέση τους για δύο χρόνια. Στο Παρίσι, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εξέλεξαν τη Γαλλία και την Αίγυπτο ως συμπρόεδροι για τη διετία 2008-2010».

Συνεχίζοντας ο Aliboni (2009, σ.7) επισημαίνει ότι «Ο καταμερισμός των ρόλων εντός της Γραμματείας θα πρέπει, λίγο πολύ να ακολουθεί τις έξι γενικούς οδηγίες που εγκρίθηκαν στο Παρίσι. Οι πρόσθετοι Γραμματείς θα έχουν τις ακόλουθα εντολές: οικονομική ανάπτυξη και τομέας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ρύπανση και περιβαλλοντικά ζητήματα, κοινωνικά ζητήματα και πολιτική προστασία, ανώτερη εκπαίδευση, έρευνα μεταφορές και ενέργεια. Η Γενική Γραμματεία προφανώς θα πρέπει να διατηρεί τη συνοχή εντός των προγραμμάτων και θα πρέπει να προετοιμάσει τις αποφάσεις των πολιτικών οργάνων και επίσης να παρακολουθεί την εφαρμογή τους».

Συμπερασματικά ο Aliboni (2009, σ. 8) τονίζει ότι «η ΕγΜ αντιπροσωπεύει μια φυσική και πιθανώς ευπρόσδεκτη διάσταση στην ενίσχυση των σχέσεων με την ΕΕ, κάτι που δεν ισχύει με την ίδια προοπτική για τις τρίτες χώρες-κράτη της Βόρειας Αφρικής και της Εγγύς Ανατολής. Η συμμετοχή της ΕΕ στην ΕγΜ πρέπει να επανέλθει στο σωστό θεσμικό

πλαίσιο, πράγμα που ουσιαστικά σημαίνει ότι οι κανονισμοί σχετικά με τη Συν-Προεδρία της ΕΕ για την ΕγΜ και η δομή της Γραμματείας απαιτούνε αναθεώρηση. Η ΕγΜ πρέπει να είναι πολιτική ολόκληρης της ΕΕ και όχι μόνο της Νότιας Ευρώπης ή του αναδυόμενου δίδυμου Γαλλίας-Ισπανίας. Επιπλέον, η ΕΕ δεν πρέπει να εξαπατά τον εαυτό της ότι μπορεί να υπερασπιστεί το πολυμερές και κοινοτικό “κεκτημένο” της Ευρώ-Μεσογειακής Εταιρικής Σχέσης στο πλαίσιο της ΕγΜ καθώς είναι συνταγματικά διαφορετικό. Η απάντηση πρέπει να είναι η δημιουργία μιας σημαντικής πολυμερούς συνιστώσας στο πεδίο της Πολιτικής της Γειτονίας».

3ο Κεφάλαιο: Η Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης

3.1 Ορισμός και περιγραφή της στρατηγικής

Η Penca (2019, σ.70) διασαφηνίζει ότι «η γαλάζια οικονομία ή η “γαλάζια ανάπτυξη” είναι η πιο πρόσφατη προσέγγιση για την διαμόρφωση των θαλάσσιων χώρων τόσο της Ένωσης για τη Μεσόγειο όσο και της Ευρωπαϊκή Ένωση , αντίστοιχα». Κατά Ecofys, (2012, σ. 26, όπως παρατίθεται στο Δέσποια Τερζοπούλου 2019, σ. 11) «Η θαλάσσια οικονομία αποτελείται από όλες τις τομεακές και διατομεακές οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις ακτές. Αυτή περιλαμβάνει τις πλησιέστερες άμεσες και έμμεσες υποστηρικτικές δραστηριότητες που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία αυτών των οικονομικών τομέων, οι οποίες μπορούν να βρισκονται οπουδήποτε, συμπεριλαμβανομένων των χωρών που δεν έχουν χερσαία σύνορα». Σύμφωνα με την Τερζοπούλου (Terzopoulou, 2019, σ. 12): «Ένα νέο κύμα οικονομικής σκέψης γεννήθηκε από την οικονομία των ωκεανών στη γαλάζια οικονομία, που βασίζεται στη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων των ωκεανών, των θαλασσών και των παράκτιων περιοχών. Ο εμπνευστής του όρου είναι ο Βέλγος οικονομολόγος Gunter Pauli».

Επιπλέον όπως αναφέρεται «ο όρος της Γαλάζιας Οικονομίας, όπως εφαρμόζεται στο παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον, αποκτήθηκε, όχι το 1994 με την εισαγωγή του όρου, αλλά πολύ αργότερα, το 2012, στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, γνωστή και ως Ρίο +20. Το συνέδριο επικεντρώθηκε σε δύο θέματα: την περαιτέρω ανάπτυξη και προώθηση του θεσμικού πλαισίου για τη βιώσιμη Ανάπτυξη και την προώθηση της έννοιας της Πράσινης Οικονομίας» (διαθέσιμο στο About Rio+20 — Rio + 20). «Είναι χρήσιμο να βλέπουμε την πράσινη οικονομία ως έννοια πλαισίωσης και την γαλάζια οικονομία ως εφαρμογή της σε τομείς που σχετίζονται με το θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον» (UNEP 2012).

Τα Ηνωμένα Έθνη με την σειρά τους επεξηγούν ότι «η πράσινη οικονομία εμφανίστηκε σε ομιλίες παγκόσμιας πολιτικής στην πριν από τη λεγόμενη διάσκεψη Rio+20 που πραγματοποιήθηκε το 2012, είκοσι χρόνια μετά το ορόσημο της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (1992), η οποία καθόρισε τον πολιτικό

στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης και της έδωσε νομικό χαρακτήρα» (FIELD 1994; Sands 1997). «Η διάσκεψη του Ρίο+20 προοριζόταν να αναζωογονήσει τη δέσμευση για βιώσιμη ανάπτυξη» (Penca 2019, σ. 72). «Η πράσινη οικονομία τελικά υιοθετήθηκε ως ένα από τα δύο κεντρικά θέματα για τη διάσκεψη Ρίο+20» (ΓΣ του ΟΗΕ 2010, ΓΣ του ΟΗΕ 2011). «Ενώ το τελικό έγγραφο του Ρίο+20 απέτυχε να αναφέρει τη γαλάζια οικονομία ως τέτοια, το τμήμα για τους ωκεανούς και τις θάλασσες είναι σχετικά μεγάλο και περιέχει μερικά από τα πιο φιλόδοξα στοιχεία ολόκληρου του εγγράφου, αναφέροντας μια σειρά από προκλήσεις» (United Nations 2012).

Η Ένωση για τη Μεσόγειο (UfM) ορίζει ότι η γαλάζια οικονομία είναι «το σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που εξαρτώνται από τη θάλασσα και/ή υποστηρίζονται από τις αλληλεπιδράσεις ξηράς-θάλασσας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και περιλαμβάνουν ιδίως βιομηχανικούς τομείς και τομείς υπηρεσιών όπως η υδατοκαλλιέργεια, η αλιεία, οι γαλάζιες τεχνολογίες, ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, η ναυτιλία, η ναυπήγηση/επισκευή πλοίων, οι λιμένες, η ωκεάνια ενέργεια και οι θαλάσσιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» (διαθέσιμο στο [2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf](#) (ufmsecretariat.org)). Επιπλέον, η Τερζοπούλου (Terzopoulou, 2019, σ.12) τονίζει ότι στην ΕγΜ σημειώνεται ότι «η αειφόρος κατανάλωση και η αποδοτική χρήση των πόρων αποτελούν προϋποθέσεις για τη γαλάζια και βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς επιτρέπουν την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από την περιβαλλοντική υποβάθμιση του περιβάλλοντος».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιλαμβάνεται διαφορετικά τη Γαλάζια Οικονομία και αναφέρει ότι «το "γαλάζιο" της Γαλάζιας Οικονομίας προέρχεται από τις θάλασσες και τους ωκεανούς. Οι ωκεανοί παίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομία των παράκτιων ευρωπαϊκών χωρών, μπορούν να συμβάλουν στη συνολική ευημερία της Ευρώπης με νέες θέσεις εργασίας και επενδύσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει ότι η Γαλάζια Οικονομία είναι όλες οι οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις ακτές και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αλληλένδετων καθιερωμένων και αναδυόμενων τομέων. Πέρα από τη γαλάζια οικονομία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρεται επίσης στη γαλάζια ανάπτυξη ως τη μακροπρόθεσμη στρατηγική για την στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης στον θαλάσσιο και ναυτιλιακό τομέα στο σύνολό του. Η στρατηγική αυτή αναγνωρίζει ότι οι ωκεανοί και οι θάλασσες αποτελούν την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη και την καινοτομία στην ευρωπαϊκή οικονομία. Έτσι, στοχεύει στις ακόλουθες

δραστηριότητες: υδατοκαλλιέργεια, παράκτιος τουρισμός, θαλάσσια βιοτεχνολογία, ωκεάνια ενέργεια και εξόρυξη θαλάσσιου βυθού» (διαθέσιμο στο [ocean \(europa.eu\)](http://ocean.euroopa.eu))).

Το World Wildlife Fund (WWF) (διαθέσιμο στο <https://www.worldwildlife.org/>), όπως παρατίθεται στο Terzopoulou, 2019,σ.12). αναφέρει ότι «μια βιώσιμη γαλάζια οικονομία είναι μια οικονομία που βασίζεται στη θάλασσα. η οποία παρέχει κοινωνικά και οικονομικά οφέλη για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές. Έτσι, συμβάλλει στην εξάλειψη της φτώχειας, της ανασφάλειας, του εισοδήματος, της ανθυγιεινής, της ανισότητας και της πολιτικής αστάθειας». Το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) (διαθέσιμο στο <https://www.unep.org/>), όπως παρατίθεται Terzopoulou, 2019,σ.12) αναφέρεται στη Γαλάζια Οικονομία ως «η πράσινη Οικονομία στον Γαλάζιο Κόσμο και στοχεύει στη βελτίωση της ευημερίας, της κοινωνικής ισότητας, σημαντικά μειώνοντας τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τις ελλείψεις».

3.2 Τομείς δραστηριότητας της Γαλάζιας Οικονομίας στην Ευρωμεσογειακή Περιοχή

Όπως επισημαίνει η Τερζοπούλου (Terzopoulou,2019,σ.14) «από τα αρχαία χρόνια, η Μεσόγειος Θάλασσα διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της ανθρώπινης ιστορίας. Η γεωγραφική της θέση την καθιστά ταυτόχρονα σταυροδρόμι του εμπορίου μεταξύ των τριών Ηπείρων όσο και σημείο ανταλλαγής πολιτισμών. Μεγάλες θρησκείες και πολιτισμοί αναδύθηκαν και αναπτύχθηκαν εκεί. Παρόλο που η Μεσόγειος Θάλασσα αντιπροσωπεύει μόλις το 1% του συνολικού ωκεανού, περιλαμβάνει το 20% του παγκόσμιου ακαθάριστου θαλάσσιου προϊόντος (GMP), η συνολική αξία των ωκεάνιων περιουσιακών στοιχείων σε αυτή τη θάλασσα είναι περισσότερα από 5,6 τρισεκατομμύρια \$ και η οικονομική παραγωγή της θάλασσας την καθιστά την πέμπτη μεγαλύτερη οικονομία στην περιοχή. Δεδομένου ότι η Μεσόγειος είναι μία από τις θάλασσες με την υψηλότερη αξία στον κόσμο, είναι απαραίτητη η στόχευση στη βιωσιμότητα της θάλασσας».

Όπως αναφέρει η ίδια η Ένωση «η ΕγΜ έχει καθορίσει τρεις κορυφαίους "γαλάζιους" τομείς με βάση την προστιθέμενη αξία και τις θέσεις εργασίας τους που δημιουργούνται: ο τουρισμός, οι θαλάσσιες μεταφορές και η αλιεία και υδατοκαλλιέργεια» (UfM 2017).

Σύμφωνα με την Τερζοπούλου (Terzopoulou, 2019,σ.14) «ο πιο αναδυόμενος τομέας της Γαλάζιας Οικονομίας είναι ο τουρισμός. Ο τουρισμός αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα για πολλές μεσογειακές χώρες, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Τουρκία. Οι

διεθνείς αφίξεις σε αυτήν την θάλασσα αντιπροσωπεύουν περίπου το 1/3 του τουρισμού παγκοσμίως. Παράγει το 92% του ακαθάριστου θαλασσιού προϊόντος και εκτιμάται ότι θα έχει πάνω από 500 εκατομμύρια αφίξεις τουριστών μέχρι το 2030. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν ολοκληρωμένα εθνικά στρατηγικά πλαίσια και η προστασία των περιβαλλοντικών πόρων για βιώσιμο τουρισμό».

Συνεχίζοντας την ανάλυση της η Τερζοπούλου (Despoina Terzopoulou 2019,σ.14) προσθέτει ότι «ο δεύτερος αναδύμενος τομέας είναι η αλιεία. Εδώ και χιλιάδες χρόνια, σε αυτή τη θάλασσα, τα θαλασσινά παρέχουν τροφή, θέσεις εργασίας και εισόδημα για εκατομμύρια ανθρώπους. Συγκεκριμένα, ο τομέας της αλιείας παρέχει απασχόληση για 360.000 άτομα. Η Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο (GFCM) εκτίμησε ότι η μεσογειακή αλιεία έχει συλλογική αξία 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Έτσι, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί η αλιεία στις επόμενες γενιές».

Οι Massa Onofri και Fezzardi (2017, σ. 93) αναφέρουν στο κείμενο τους ότι «μια άλλη κατεύθυνση για τη γαλάζια ανάπτυξη είναι η υδατοκαλλιέργεια, όπου σήμερα αντιπροσωπεύει το 40% της αγοράς για ψάρια». «Λόγω των πιέσεων στα άγρια αποθέματα και της αυξημένης ζήτησης για πρωτεΐνες, προβλέπεται να συνεχίσει να αυξάνεται και να αντιπροσωπεύει πάνω από το ήμισυ των ψαριών για τον άνθρωπο μέχρι το 2030» (FAO 2018, σσ. 184-185). Με όρους Jerneja Pernca (2019, σ. 80) «Οι γνωστοί κίνδυνοι περιλαμβάνουν τη ρύπανση από οργανικά απόβλητα, την χρήση αντιβιοτικών για την πρόληψη ασθενειών, την πιθανότητα εκτρεφόμενων ψαριών να μεταδώσουν ασθένειες στα άγρια ψάρια, την πιθανότητα των εκτρεφόμενων ψαριών να δραπετεύσουν και να επηρεάσουν έτσι τη γενετική δεξαμενή των άγριων ιχθύων και την πίεση στα άγρια αποθέματα που δημιουργείται από την αυξημένη ζήτηση για ιχθυάλευρα. Οι ευκαιρίες της γαλάζιας οικονομίας είναι ακριβώς στην παρακολούθηση και την ελαχιστοποίηση αυτών των επιπτώσεων, στο σχεδιασμό αποδοτικότερων εκτροφείων, στη μείωση της ρύπανσης, στη δημιουργία καινοτόμων εναλλακτικών λύσεων στις ζωοτροφές και τη διενέργεια επιτήρησης των επιπτώσεων των εκτροφείων στα οικοσυστήματα».

Ο M. Randone (2019, σ. 264) διευκρινίζει ότι «οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην περιοχή της Μεσογείου . Περιλαμβάνει την εμπορική μεταφορά εμπορευμάτων (χύδην και μη χύδην) και επιβατών (πορθμεία), καθώς και χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών λιμένων και τις σχετικές εγκαταστάσεις και

υπηρεσίες που επιτρέπουν την πρόσβαση των πλοίων σε αυτά. Πρόκειται για έναν αναπτυσσόμενο τομέα, με σκάφη που γίνονται όλο και μεγαλύτερα και πιο εξειδικευμένα και με αυξανόμενη τάση προς την εμπορευματοκιβωτιοποίηση και τις μαζικές μεταφορές».

Επιπρόσθετα ο M. Randone (2019, σ. 265) επισημαίνει ότι «οι θαλάσσιες μεταφορές επηρεάζουν το θαλάσσιο περιβάλλον τόσο κατά τη διάρκεια των συνήθων επιχειρήσεων όσο και από τυχαία συμβάντα. Διαρροές πετρελαίου και τα χτυπήματα των σκαφών στα απειλούμενα κήτη είναι ίσως οι πιο ορατές επιπτώσεις, αλλά ο υποβρύχιος θόρυβος, η χημική μόλυνση, τα ξενικά είδη και η διατάραξη του βυθού συνδέονται επίσης με τον τομέα, και όλα επηρεάζουν τους στόχους διατήρησης των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών».

Δεν πρέπει να παραλείψουμε το στατιστικό στοιχείο ότι «οι μεσογειακές θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές καλύπτουν περίπου το 25% της ζώνης βάθους 0-15 m και σχεδόν το 17% της ζώνης 0-50 m. ζώνη βάθους» (MedPAN, 2016). Κατά M. Randone (2019, σ. 268) «Οι δημόσιες αρχές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη ή την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων του τομέα των θαλάσσιων μεταφορών στις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές». Και συνεχίζει ο M. Randone (2019, σ. 271). «Οι ναυτιλιακές εταιρείες έχουν ήδη πρόσβαση σε ποικίλες γνώσεις και τεχνολογικές λύσεις για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεών τους στο θαλάσσιο περιβάλλον - και η εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών έχει σαφή οφέλη για την εταιρική εικόνα. Τέλος, οι ναυτιλιακές δραστηριότητες με τις σοβαρότερες δυνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις - όπως η μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων ή υδρογονανθράκων - θα πρέπει να αποφεύγονται εντελώς στις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές της Μεσογείου».

3.3 Στόχοι και Προγράμματα της Γαλάζιας Ανάπτυξης

Αρχικά αξίζει να σημειώσουμε την θέση της Penca (2019,σ. 74) «η στρατηγική της γαλάζιας οικονομίας υπογράμμισε την ανεκτίμητη σημασία των ωκεανών και των θαλασσών για την υγεία του πλανήτη και της οικονομίας του και των δυνατοτήτων του ναυτικού και των θαλάσσιων τομέων οι οποίοι συμβάλουν στην βιωσιμότητα και στην αποδοτική ανάπτυξη» Η Penca (2019, σ. 70) τονίζει ότι «Η γαλάζια οικονομία είναι μια περίπτωση πολιτικού παραδείγματος».

Ένα σημαντικό σχέδιο της Γαλάζιας Ανάπτυξης είναι σύμφωνα με την Τερζοπούλου (Terzroulou, 2019, σ. 13) «η Ατζέντα 2030 για Βιώσιμη Ανάπτυξη που εγκρίθηκε τον

Σεπτέμβριο του 2015 από τα Ηνωμένα Έθνη για την επίτευξη ενός καλύτερου μέλλοντος. Αποτελείται από 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG), οι οποίοι αναλύονται σε 169 συγκεκριμένους στόχους. Η γαλάζια οικονομία αποτελεί μέρος του SDG14 "Η ζωή κάτω από το νερό"». Επίσης με όρους Penca (2019, σ. 75). «Ο στόχος αυτός αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην πρόληψη και τη σημαντική μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης, στη βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων, να ελαχιστοποιηθούν και να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της οξίνισης των ωκεανών, να τερματιστεί η υπεραλίευση και η παράνομη, λαθραία και παράκτια, και να αυξηθεί η επιστημονική γνώση και η μεταφορά βιώσιμων θαλάσσιων τεχνολογιών. Η συμπερίληψη του παραδείγματος της γαλάζιας οικονομίας στους "παγκόσμιους στόχους" της εξασφάλισε μια σχεδόν καθολική και αδιαμφισβήτητη θέση στην πολιτική κάθε φορέα για τα επόμενα χρόνια. Η ικανότητα του παραδείγματος της γαλάζιας οικονομίας να προοιωνίζεται με μια σειρά από στόχους, από οικονομικούς έως και κοινωνικούς, έπαιξε ρόλο στην δημοτικότητά του».

Ωστόσο τονίζεται ιδιαίτερα ότι «η γαλάζια οικονομία πρέπει να παραμείνει επικεντρωμένη στους κοινωνικούς στόχους, όπως η βελτίωση της υγείας και της ευημερίας, η μείωση της φτώχειας και η κοινωνική ένταξη. Πρέπει επίσης να προωθήσει περαιτέρω τη χρήση της προσέγγισης και των εργαλείων σχεδιασμού με βάση το οικοσύστημα. (όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών) και να σχεδιάσει τη διατήρηση του περιβάλλοντος ως επένδυση» (UNEP/MAP 2016).

Η Penca (2019, σ. 82) διατείνεται στο γεγονός ότι «η κύρια πρωτοβουλία της ΕΕ για την προώθηση της γαλάζιας οικονομίας στη λεκάνη της Μεσογείου είναι το "Bluemed Coordination and Support Action", το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Horizon 2020. Ωστόσο, από το 2018, το Bluemed ξεκίνησε να επεκτείνει τη συνεργασία του στις χώρες της Νότιας Μεσογείου, οι οποίες κλήθηκαν να συμβάλουν στο βασικό έγγραφο της της δράσης - Στρατηγική ατζέντα έρευνας και καινοτομίας (SRIA). Η πιλοτική δραστηριότητα του Bluemed επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση της πλαστικής ρύπανσης. Η πλειοψηφία της χρηματοδότησης της έρευνας για τη γαλάζια οικονομία προέρχεται από τις αποφάσεις της ΕΕ στο πλαίσιο του προγράμματος " Horizon 2020"».

Εκτός από την βιώσιμη ανάπτυξη, αναφοράς χρήζει και η θέση του Pauli (2010, σ. 49, όπως παρατίθεται στο Jerneja Penca, 2019, σ. 85) ότι «μεταξύ των βασικών εννοιών της γαλάζιας ανάπτυξης είναι και η καινοτομία. Εννοείται ευρέως ότι περιλαμβάνει τις τεχνολογικές ανακαλύψεις, τη βελτίωση των διαδικασιών και επιχειρηματικών μοντέλων,

καθώς και μη τεχνολογικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνιών. Σύμφωνα με ορισμένους, η καινοτομία είναι, στην πραγματικότητα, ο στόχος και η αρχή που διέπει τις προσπάθειες στο πλαίσιο αυτό». Κατά Flink and Schreiterer (2010, σ. 669, όπως παρατίθεται στο Jerneja Penca, 2019, σ. 86.) «Η επιφύλαξη εδώ είναι ότι η έμφαση στην καινοτομία μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης τόσο για τη στενότερη συνεργασία όσο και για τον ανταγωνισμό. Τα δύο αυτά στοιχεία δεν είναι εντελώς νέα στις επιστημονικές σχέσεις μεταξύ κρατών και των ερευνητικών συνεργασιών».

Η Penca (2019, σ. 77) συμπληρώνει ότι «η ευρωμεσογειακή περιφερειακή αντίληψη της γαλάζιας οικονομίας αναπτύχθηκε με τη φιλοδοξία να έχει θετικό διανεμητικό αποτέλεσμα και να μειώσει τις ανισότητες. Θεωρήθηκε ότι αποτελεί ένα εργαλείο ολοκλήρωσης για την περιοχή, αυξάνοντας τόσο τη διασύνδεση μεταξύ των βιομηχανιών, των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και των οικοσυστημάτων όσο και τη συνεργασία μεταξύ των χωρών. Αυτό είναι σίγουρα σύμφωνο με τις υφιστάμενες προτεραιότητες της περιφερειακής συνεργασίας».

3.4 Πορεία και εξέλιξη της Γαλάζιας Ανάπτυξης

Με όρους Penca (2019, σ.74) επισημαίνεται ότι «λαμβάνοντας υπόψη ότι μόνο οι περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας περιλαμβάνουν το 64% της επιφάνειας του ωκεανού και το 45% της επιφάνειας του ωκεανού της επιφάνειας της γης, η γαλάζια οικονομία δίνει τη δυνατότητα στη συντριπτική πλειοψηφία του πλανήτη για την κάλυψη των αναγκών βιώσιμης ανάπτυξης».

Στην συνέχεια η Penca (2019, 75) επεξηγεί ότι «έναν από τους πρώτους θεσμικούς φορείς που ανταποκρίθηκαν στις εκκλήσεις για την υιοθέτηση της γαλάζιας οικονομίας ήταν ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO). Εγκαινίασε μια εσωτερική "Πρωτοβουλία για τη Γαλάζια Ανάπτυξη" το 2013 και τη χρησιμοποίησε για να ενισχύσει τα μηνύματά του για τη βιωσιμότητα και για την περαιτέρω προώθηση του Κώδικα Δεοντολογίας για την υπεύθυνη αλιεία».

Σχετικά με το πολιτικό πλαίσιο τονίζεται ότι «από την έναρξη της πολιτικής διαδικασίας στην ευρωμεσογειακή περιοχή, η έμφαση δόθηκε στην προώθηση της περιφερειακής ολοκλήρωσης και της συνοχής, με απώτερο σκοπό την εγκαθίδρυση της ειρήνης, της δημοκρατίας, της συνεργασίας και της ευημερίας» (Barcelona Declaration

1995;Joint Declaration 2008). Όπως επίσης γράφει η Penca (2019, σ.77) «Αναμφίβολα εμπνευσμένη από τον ενθουσιασμό της ΕΕ για τη γαλάζια ανάπτυξη, η Ένωση για τη Μεσόγειο διοργάνωσε την πρώτη υπουργική Διάσκεψη για τη γαλάζια οικονομία τον Νοέμβριο του 2015».

Η ίδια η Ένωση για την Μεσόγειο συγκαταλέγει ότι «η τελική δήλωση της εν λόγω συνάντησης αναγνώρισε τη σημασία της γαλάζιας οικονομίας για την προώθηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και των επενδύσεων και τη μείωση της φτώχειας, με παράλληλη διασφάλιση υγιών θαλασσών και ανάπτυξη ενός ξεκάθਾਰου οράματος για τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των θαλάσσιων και ναυτιλιακών τομέων σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο θαλάσσιας λεκάνης» (UfM 2015). «Οι υπουργοί και άλλοι επικεφαλής αντιπροσωπειών, συγκεντρώθηκαν σε αυτή τη διάσκεψη για την προώθηση της γαλάζιας οικονομίας στην περιοχή της Μεσογείου στις Βρυξέλλες στις 17 Νοεμβρίου 2015, στο πλαίσιο της Ένωση για τη Μεσόγειο (UfM) υπό τη συμπροεδρία του. κ. Ayman Hatahet, Υπουργού Μεταφορών του Χασεμιτικού Βασιλείου της Ιορδανίας και του κ. Karmenu Vella, Επιτρόπου αρμόδιου για το Περιβάλλον, την Αλιεία και τις Θαλάσσιες Υποθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόνισαν την ανάγκη η περιοχή της Μεσογείου να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το δυναμικό της γαλάζιας οικονομίας, για την προώθηση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και των επενδύσεων και τη μείωση της φτώχειας, ενώ παράλληλα διασφαλίζοντας τις υγιείς θάλασσες και αναπτύσσοντας ένα σαφές όραμα για τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των θαλάσσιων και ναυτιλιακών τομέων σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο θαλάσσιας λεκάνης» (UfM 2015).

Η Penca (2019, σ. 78) προσθέτει «ένα ορόσημο στην ατζέντα της γαλάζιας οικονομίας ήταν η οργάνωση μιας περιφερειακής διάσκεψης των ενδιαφερομένων μερών για τη γαλάζια οικονομία το 2017 με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών, απόψεων και βέλτιστων πρακτικών και να συζητηθούν ευκαιρίες συνεργασίας μεταξύ των υφιστάμενων πρωτοβουλιών . Στην εκδήλωση συμμετείχαν πάνω από 350 εκπρόσωποι κυβερνήσεων, ακαδημαϊκών, επιχειρήσεων και εμπειρογνώμονες από όλους τους τομείς της γαλάζιας οικονομίας σε ολόκληρη την περιοχή».

Σημαντικό γεγονός που αξίζει να σημειωθεί όπως επισημαίνει η Penca (2019, σ. 83) «για την προώθηση των εργασιών στον τομέα της γαλάζιας οικονομίας, η ίδια η ΕγΜ έχει λάβει δύο επιχορηγήσεις, και συγκεκριμένα από την Σουηδική Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και από τον Ευρωπαϊκό Εκτελεστικό Οργανισμό για τις μικρές

και μεσαίες επιχειρήσεις (EASME). Ενώ Στην ευρωμεσογειακή ζώνη, έχουν δημιουργηθεί προγράμματα κατάρτισης ειδικά για την κατάρτιση φοιτητών, ερευνητών και επαγγελματιών με διεπιστημονική ικανότητα και επιχειρησιακή προσέγγιση για την αύξηση της απασχολησιμότητας σε τομείς της γαλάζιας οικονομίας».

Συμπερασματικά, η Penca (2019, σ. 84) καταλήγει λέγοντας ότι «η επίδραση της γαλάζιας οικονομίας στην περιφερειακή συνεργασία θα πρέπει να διερευνηθεί μέσα από το πρίσμα της αυξημένης κανονιστικής εναρμόνισης μεταξύ των ευρωμεσογειακών χωρών». Επίσης συνεχίζει η Penca (2019, σ.85) τονίζοντας ότι «Παρά τη γενικά θετική επίδραση που ενδέχεται να έχει η γαλάζια οικονομία στην περιφερειακή συνεργασία, θα πρέπει να σημειώσουμε επίσης τις ανταγωνιστικές δυνατότητες της γαλάζιας οικονομίας». Πράγματι, με όρους Penca (2019, σ. 86): «σε σύγκριση με τη διαμόρφωση σε παγκόσμιο επίπεδο διακυβέρνησης, το παράδειγμα της γαλάζιας οικονομίας στην ευρωμεσογειακή ζώνη έχει αναλάβει ένα ιδιαίτερα ισχυρό δυναμικό πλαίσιο για την προώθηση της συνεργασίας και της συνοχής της περιοχής, εκτός από τη βιώσιμη ανάπτυξη των επιμέρους κρατών. Από την άποψη αυτή, η έννοια του πολιτικού παραδείγματος της γαλάζιας ανάπτυξης στην ευρωμεσογειακή περιοχή έχει ξεχωριστό χαρακτήρα. Έχει επιδείξει έναν ρεαλιστικό μετασχηματισμό κατά τη διάχυσή του σε διάφορα καθεστώτα και δικαιοδοσίες».

Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών και των χωρών της Μεσογείου, η Penca (2019, σ.87) γράφει ότι «η χρηματοδοτική συνεισφορά της ΕΕ στην εφαρμογή της γαλάζιας οικονομίας ήταν σημαντικά μεγαλύτερη από ό,τι εκείνη των κρατών της Νότιας Μεσογείου. Έτσι, ενώ η γαλάζια οικονομία είχε σίγουρα ενοποιητικές επιπτώσεις στην ευρωμεσογειακή περιοχή, είναι αμφίβολο αν έχει βελτιώσει τη συνιδιοκτησία στη διακυβέρνησή της. Η συνιδιοκτησία στην πολιτική διαδικασία και η ισότιμη χρηματοδότηση είναι έντονα αλληλένδετα στοιχεία του επιθυμητού μοντέλου διακυβέρνησης για την ευρωμεσογειακή περιοχή. Η μεγάλη έμφαση της γαλάζιας οικονομίας στην καινοτομία, εκτός από τη βιωσιμότητα, είναι πιθανό να προσθέσει ένα ανταγωνιστικό επίπεδο στην συνεργασία μεταξύ των κρατών».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Διαδικασία της Βαρκελώνης ήταν ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο εγχείρημα. Για πολλούς δεν ήταν επιτυχής η προσπάθεια αυτή, καθώς δεν κατάφερε να πετύχει τους στόχους της στα πεδία δραστηριότητάς της. Πρέπει ωστόσο να παραδεχτούμε ότι ήταν κάτι πρωτότυπο για την εποχή και είχε κάποια θετικά αποτελέσματα, όπως η περιφερειακή συνεργασία μεταξύ Ευρώπης και Μεσογείου. Η Ένωση για την Μεσόγειο σχηματίστηκε για να φέρει εις πέρας ό,τι άφησε ημιτελές η Διαδικασία της Βαρκελώνης και στόχευσε στην εμβάθυνση των σχέσεων της Ευρώπης και της Μεσογείου μέσω διάφορων προγραμμάτων. Κύριος στόχος της ήταν η μείωση της ανεργίας των νέων αλλά και γενικότερα, η υποστήριξη και ενίσχυση των γυναικών και η αύξηση του βιοτικού επιπέδου με την ταυτόχρονη μείωση των ανισοτήτων.

Συγκεκριμένα, μερικά από τα Προγράμματα της ΕγΜ σύμφωνα με τον Ξενάκη (2009, σ. 145-146) είναι «η απορρύπανση της Μεσογείου (πρωτοβουλία “Horizon 2020”), η ανάπτυξη χερσαίων και θαλάσσιων διαδρόμων, η συνεργασία στο πεδίο της θαλάσσιας ασφάλειας και της ναυσιπλοΐας, με την υιοθέτηση συγκεκριμένων δράσεων από την ΕΕ, η ανάπτυξη ενός κοινού προγράμματος πολιτικής προστασίας έναντι φυσικών καταστροφών και την πρόληψη και αντιμετώπισή τους σε συνεργασία με τον μηχανισμό της ΕΕ, η ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών ενέργειας και την εκπόνηση ενός “Μεσογειακού Ηλιακού Σχεδίου”, η αντιστοιχία μεταξύ επαγγελματικής κατάρτισης και αναγκών της αγοράς εργασίας και η ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων» και άλλα πολλά.

Κύρια φιλοδοξία της Ένωσης με όρους Σπηλιωτόπουλου (2015, σ. 4) ήταν «ένα μέλλον βασισμένο στον πλήρη σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, η ενίσχυση του ρόλου των γυναικών στην κοινωνία, ο σεβασμός των μειονοτήτων, η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας, καθώς και η προώθηση του πολιτιστικού διαλόγου και της αμοιβαίας κατανόησης». Παρότι με όρους Aliboni (2009, σ.3) «είναι προφανές ότι η ΕγΜ είναι ακόμη πιο ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες από την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση», ενώ συνεχίζοντας σύμφωνα με τον Aliboni (2009, σ. 6) «ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένη η ΕγΜ και κυρίως ο ρόλος της Συν-Προεδρίας έχει παίξει αναμφίβολα σημαντικό ρόλο στην καλή και πετυχημένη λειτουργία της Ένωσης». Τέλος όπως επισημαίνει ο Aliboni (2009,σ.7) «Η ΕγΜ αντιπροσωπεύει μια φυσική και πιθανώς ευπρόσδεκτη διάσταση στην ενίσχυση των σχέσεων με την ΕΕ, κάτι που δεν ισχύει με την ίδια προοπτική για τις Τρίτες Χώρες-κράτη της Βόρειας

Αφρικής και της Εγγύς Ανατολής».

Η στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης θεμελιώθηκε στα πλαίσια της ΕγΜ. Η στρατηγική αυτή επιδίδεται στην αξιοποίηση των θαλασσών με στόχο την βελτιστοποίηση του βιοτικού επιπέδου. Η Ευρώ-Μεσογειακή Περιοχή είναι η κατάλληλη για την εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων. Ο τουρισμός είναι ο κύριος τομέας που αναπτύσσεται και επιφέρει στα κράτη τα μεγαλύτερα έσοδα. Η αλιεία, η υδατοκαλλιέργεια και οι θαλάσσιες μεταφορές είναι επίσης ιδιαίτερα επικερδείς τομείς. Η στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης στηρίχτηκε από την ΕγΜ, η οποία διοργάνωσε την πρώτη υπουργική Διάσκεψη για την Γαλάζια οικονομία τον Νοέμβριο του 2015. Η επίδραση της γαλάζιας οικονομίας στην περιφερειακή συνεργασία θα πρέπει να διερευνηθεί μέσα από το πρίσμα της αυξημένης κανονιστικής εναρμόνισης μεταξύ των ευρωμεσογειακών χωρών.

Παρά τη γενικά θετική επίδραση που ενδέχεται να έχει η γαλάζια οικονομία στην περιφερειακή συνεργασία, θα πρέπει να σημειώσουμε επίσης τις ανταγωνιστικές δυνατότητες της γαλάζιας οικονομίας μέσω της έννοιας της καινοτομίας που προάγει. Η έννοια του πολιτικού παραδείγματος της γαλάζιας ανάπτυξης στον ευρωμεσογειακό χώρο έχει ξεχωριστό χαρακτήρα. Έχει επιδείξει έναν ρεαλιστικό μετασχηματισμό κατά τη διάχυσή του σε διάφορα καθεστάτα και δικαιοδοσίες. Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συνεχίσει να αναπτύσσεται η ΕγΜ τόσο για τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης όσο και για τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες. Η συνεργασία αυτή έχει να επιφέρει μόνο θετικά αποτελέσματα και να καταστήσει την Ευρώ-Μεσογειακή Περιοχή ανταγωνιστική στο διεθνώς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Βαρουζάκης Σ., (2011), Η Διπλωματία της Μεσογείου, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Σεϊμένης Ι., (2002), Η Μεσόγειος στον 21ο αιώνα Προβλήματα και Προοπτικές, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
- Σεϊμένης Ι. και Σεΐτης Κ., (2011), Η Μεσόγειος στις αρχές του 21ου αιώνα, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη
- Μαριλένα Σημίτη, (2008), Η Κοινωνία Πολιτών στην Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα
- Ξενάκης Δ. – Τσινισιζέλης Μ. (2006), Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παγκόσμια Ευρώπη, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα
- Calleya St. C. & Ξενάκης, Δ. Κ. 2008b, «Ασφάλεια και Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο: Οικοδόμηση Εμπιστοσύνης και Πρόληψη Συγκρούσεων», Κείμενα Πολιτικής, No. 11, Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.
- Δημήτρης Κ. Ξενάκης, (2009), Στη Σκιά της Βαρκελώνης: Η «Ένωση για τη Μεσόγειο» και οι προοπτικές περιφερειακής οργάνωσης, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα
- Erlanger, S. 2008, «Η «μεγάλη ιδέα» Σαρκοζί για τη Μεσόγειο», Το Βήμα, 13/7:37
- Σπηλιωτόπουλος, (2015), Κοινή Διακήρυξη της Συνόδου Κορυφής των Παρισίων για τη Μεσόγειο Παρίσι, 13 Ιουλίου 2008

Ξένη βιβλιογραφία

- Alvaro Vasconcelos and George Joffe, (2000), The Barcelona Process Building a Euro-Mediterranean Regional Community, Εκδόσεις Frank Cass, Λονδίνο
- D. K. Xenakis, (1999), From Policy to Regime: Trends in Euro-Mediterranean Governance, Cambridge Review of International Affairs, Vol. 13 No.1
- A. Colas, (1997), The Limits of Mediterranean Partnership: Civil Society and the Barcelona Conference of 1995, Mediterranean Quarterly, 8:4
- Holden Patrick, (2005) «Partnership Lost? The EU's Mediterranean Aid Programmes», Mediterranean Politics, vol. 10, no. 1,
- Council of the European Union, (2003), A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy, Brussels, 12 December

- S. C. Calleya, (1995), *Navigating Regional Dynamics in the Post-Cold War World: Patterns of Relations in the Mediterranean Area*, Aldershot, Dartmouth
- Commission of the European Communities, Brussels, 20/5/08, COM(2008) 319 Final.
- Calleya St. C. & Ξενάκης, Δ. Κ. 2008b, «Ασφάλεια και Στρατηγική Συνεργασία στη Μεσόγειο: Οικοδόμηση Εμπιστοσύνης και Πρόληψη Συγκρούσεων», *Κείμενα Πολιτικής*, No. 11, Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.
- Gonzalo Escribano and Alejandro Lorca ,(2008), *The Mediterranean Union: A Union in Search of a Project*, Working Paper
- Tasche Thérèse Carolin, (2010) «The Project of a Union for the Mediterranean – Pursuing French Objectives through the Instrumentalisation of the Mare Nostrum», *L'Europe en Formation*
- Rosa Balfour (2009) *The Transformation of the Union for the Mediterranean, Mediterranean Politics*
- Dimitris K. Xenakis and Charalambos Tsardanidis, (2009), *Greece's Mediterranean Perspective and the French Initiative*, Vol 17 No 2: *L' Union pour la Mediterranee: Perspective nationale et regionales/ Union for the Mediterranean: National and Regional Perspectives*.
- Federica Bicchì (2011) *The Union for the Mediterranean, or the Changing Context of Euro-Mediterranean Relations*, *Mediterranean Politics*
- Roberto Aliboni Fouad M. Ammor (2009), *Under the Shadow of 'Barcelona': From the EMP to the Union for the Mediterranean* ,EuroMesco Paper
- Global employment trends for youth, 2017, ILO
- Xenakis, D. K. 2004, *The Politics of Order-Building in Europe and the Mediterranean*, Athens: Defence Analyses Institute.
- Roberto Aliboni, (2009) *The Union for the Mediterranean Evolution and Prospects*, Istituto Affari Internazionali
- Jerneja Penca, (2019), *BLUE ECONOMY IN THE EURO-MEDITERRANEAN: IMPLICATIONS OF THE POLICY PARADIGM*, Euro-Mediterranean University, Slovenia
- Ecorys, 2012. *Scenarios and drivers for sustainable growth from the oceans, seas and coasts*, EC DG MARE.
- Despoina Terzopoulou, (2019), *Blue Economy: A Cost-Benefit Analysis in Eastern Mediterranean* , 8 th International Conference of ASECU Youth

- Sands, P. 1997. ‘International Law in the Field of Sustainable Development’. British Yearbook of International Law
- Massa, F., Onofri L., and Fezzardi. D. 2017. Aquaculture in the Mediterranean and the Black Sea: a Blue Growth perspective. In Handbook on the economics and management of sustainable oceans, edited by L. Nunes, E. Svennson and A. Markandya. Edward Elgar: UNEP
- Food and Agriculture Organization. 2018. The State of World Fisheries and Aquaculture 2018 - Meeting the sustainable development goals. Rome: FAO
- M. Randone ,(2019), SAFEGUARDING MARINE PROTECTED AREAS IN THE GROWING MEDITERRANEAN BLUE ECONOMY— RECOMMENDATIONS FOR THE MARITIME TRANSPORT SECTO et al., Int. J. of Design & Nature and Ecodynamics. Vol. 14, No. 4
- MedPAN, The 2016 Status of Marine Protected Areas in the Mediterranean, Main findings, 2016
- Pauli, G. 2010. The blue economy. 10 Years, 100 innovations, 100 million jobs. Report to the club of Rome. Taos: Paradigm Publishers.
- Flink T. and Schreiterer, U. 2010. ‘Science Diplomacy at the Intersection of S&T Policies and Foreign Affairs: Toward a Typology of National Approaches’. Science and Public Policy, 37 (9)

Λιαδικτυακές πηγές

- Υπουργείο Εξωτερικών, διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gr/index.html>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, διαθέσιμο στο <https://ypen.gov.gr/>
- Βουλή των Ελλήνων, διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr>.
- Vlagyiszlav Makszimov, (2020), Ένωση για τη Μεσόγειο: Είμαστε «καταδικασμένοι» να συνεργαστούμε, Μετάφραση από Ηλίας Παλιαλέξης, διαθέσιμο στο <https://www.euractiv.gr/section/periferiaki-politiki/news/enosi-gia-ti-mesogeio-eimaste-katadikasmenoi-na-synergastoyme/>
- <http://www.climasouth.eu/en?refresh=02>
- Union for Mediterranean site, διαθέσιμο στο <https://ufmsecretariat.org/who-we-are>.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_1837
- http://www.rio20.gov.br/en/about_the_rio_more_20.html
- UNEP. 2012. Green Economy in a Blue World, διαθέσιμο στο www.unep.org/greeneconomy and www.unep.org/regionalseas.

- United Nations General Assembly Resolution on Implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development (2010). No. 64/236. , διαθέσιμο στο https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/policy_and_research/un/64/a-res-64-236.pdf.
- United Nations. 2012. The future we want: Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, 20-22 June. Διαθέσιμο στο, www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=E.
- https://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf
- https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/ocean_en
- Union for the Mediterranean. 2017. Blue Economy in the Mediterranean. Διαθέσιμο στο http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/12/UfMS_Blue-Economy_Report.pdf
- <https://www.unep.org/unepmap/>
- Barcelona Declaration. 1995. Adopted at the Euro-Mediterranean Conference, 27-28/11/95. διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/policy/barcelona_declaration.pdf
- Union for the Mediterranean. 2015. Union for the Mediterranean Ministerial Conference on Blue Economy, διαθέσιμο στο, http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf
- <https://www.unep.org/>
- <https://www.worldwildlife.org/>